

Hangonkatu 4

ARK—BYROO

Helsinki

Rakennushistoriallinen selvitys

2023

Arkkitehtitoimisto Ark—byroo oy

Työpajankatu 10 A 49, 7. kerros
00580 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi
+358 50 574 8710

Tilaaja:

Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön toimiala

Tilaajan edustaja:

Heidi Autiosuo, myyntineuvottelija

Työryhmä:

Arkkitehti Mirjami Vihma, projektin johtaja
FT, kaupunkimaantieteilijä Miika Norppa, tutkija
Arkkitehti Sanni Kähkönen, tutkija

Nimeke: Hangonkatu 4. Rakennushistoriallinen selvitys

Julkaisija: Ark—byroo oy

Julkaisupaikka: Helsinki

Julkaisuajankohta: 15.2.2023

1. painos

Avustajat:

Salla Heijari, graafinen suunnittelu
Sami Heikinheimo, valokuvaus

ISBN:

978-952-7520-43-7 (pdf)
978-952-7520-44-4 (nide)

Etukannen kuva: Aulis Ryyppö, 1968, Helsingin kaupunginmuseo.

Painopaikka: Helsinki

Sisällys

1. JOHDANTO	6	Asiasanat:
1.1 Kohde	6	Alppiharju, arkkitehtuuri, Gunnar Taucher, Helsinki,
1.2 Tehtävä	7	klassismi, rakennushistoria, rakennuskonttori,
1.3 Perustiedot	8	tuberkuloosi, 1920-luku, 1930-luku
2. ALPPILAN RAKENTUMINEN JA TUBERKULOOSIASUNTOLAT HELSINGISSÄ	10	
2.1 Alppilan alueen kehitys	10	
2.2 Hangonkatu 4:n lähiympäristön rakentuminen	13	
2.3 Tuberkuloosipotilaiden hoitohistoriaa ja asuntolat Helsingissä	14	
3. KEUHKOTAUTISTEN TYÖLÄISTEN ASUINTALOT RAKENNETAAN	17	
3.1 Kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher ja sosiaalinen asuntorakentaminen	17	
3.2 Alkuperäinen suunnitteluratkaisu	20	
4. MYÖHEMMÄT VAIHEET	30	
4.1 Muutokset toiminnassa	30	
4.2 Muutoshistoria rakennuksittain	31	
5. NYKYTILA	37	
5.1 Sisätilat	37	
5.2 Ulkotilat	47	
5.3 Pihapiiri ja kaupunkikuva	56	
6. YHTEENVETO	61	
LÄHTEET	62	
RAKENNUSLUVAT	63	

1. Johdanto

1.1 Kohde

Tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena on Helsingin kaupungin omistama ja vuosina 1924–1931 rakennuttama kolmen rakennuksen kokonaisuus Helsingin Alppilassa. Talot rakennettiin keuhkotautisten työläisten eli tuberkuloosipotilaiden sekä heidän perheidensä asuinrakennuksiksi. Myöhemmin kiinteistössä on toiminut Hangonkadun hoitokoti, joka aloitti toimintansa rakennuksissa 1960-luvulla. Tämän jälkeen rakennukset muutettiin Hangonkadun kuntoutuskeskukseksi 1990-luvun alussa. Vuoden 2015 jälkeen tilat ovat olleet pääasiassa tyhjinä lukuun ottamatta yhtä rakennusta, jossa edelleen on vuokralaisia. Osaa tiloista on vuokrattu muun muassa vuosina 2017–2019 rakennusyrityksen sosiaalitalita- ja toimistokäyttöön.

Rakennukset on suunniteltu Helsingin kaupungin rakennuskonttorin omana työnä 1920-luvulla ja rakennettu talo kerrallaan muutaman vuoden välein. Piirustukset on allekirjoittanut kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher, jonka toimikausi kaupunginarkkitehtinä alkoi vuonna 1924. Rakennukset olivat Taucherin ensimmäisiä töitä kaupunginarkkitehtinä. Taucher tunnetaan esimerkiksi Helsingin Työväenopiston, Aleksis Kiven koulun ja Alppilan vesitornin suunnittelijana.

Kiinteistö sijaitsee Alppipuiston ja Loviisanpuiston välisellä yleisten rakennusten vyöhykkeellä Hangonkadun, Loviisankadun ja Tammisaarenkadun rajaamassa korttelissa. Neljännellä sivulla tontin ja Viipurinkadun välillä on pieni puistoalue. Tontin kaakkoispuolella sijaitsee Alppilan kirkko (1957) ja luoteispuolella Alppilan lukio (1959). Muissa lähikortteleissa on pääasiassa asuinrakennuksia. Selvitysalueen kortteli rajautuu lounaassa Viipurinkatuun, joka jatkuu lännessä rautatien pääradan jälkeen Nordenskiöldinkatuna.

Nordenskiöldinkadun varrella on sijainnut sairaalatoimintaa 1910-luvulta lähtien. Helsingin kulkutautisairaala (nykyinen Auroran sairaala, 1914) oli 1920-luvun alkupuolella yksi vaihtoehdoista tuberkuloosisairaalan sijoituspaikaksi. Vuosikymmenen lopulla rakennettiin keuhkotautipotilaille kuitenkin oma tuberkuloosisairaala (nykyinen Laakson sairaala, 1929). Sekä Auroran sairaala

että Laakson sairaala sijaitsevat lähietäisyydellä Hangonkadun asuinrakennuksista.

Tontilla voimassa oleva asemakaava 8713 on vahvistettu 15.11.1985. Kaikki kolme rakennusta on suojeltu asemakaavamerkinäillä sr-2. Kohde sijaitsee sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialueella (YS).

↑ Hangonkadun asuinrakennukset muodostavat yhtenäisen, kolmen rakennuksen kokonaisuuden.

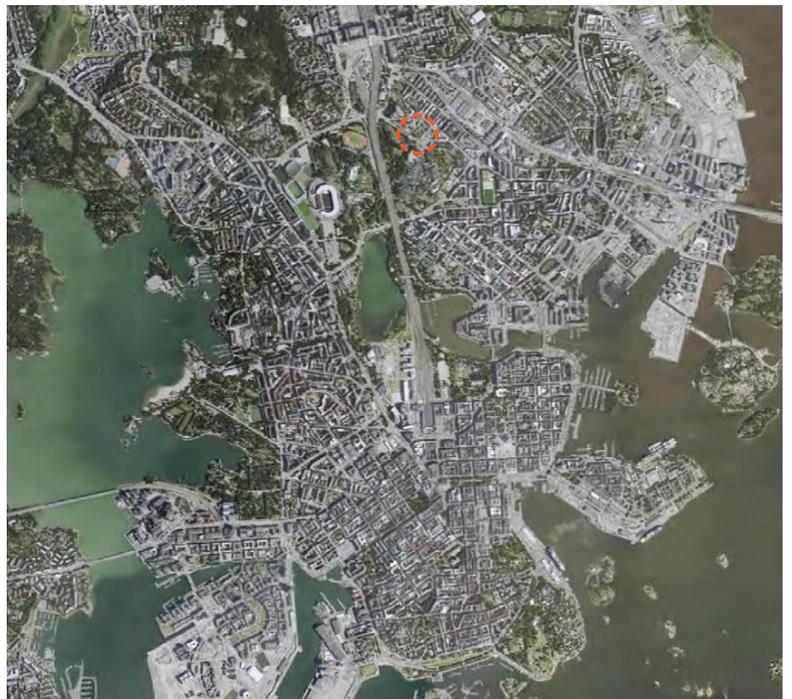
1.2 Tehtävä

Rakennushistoriaselvitys on laadittu asemakaava muutoksen ja rakennusten tulevan käytön suunnittelun tueksi. Selvityksessä on tutkittu alueen ja rakennusten historiaa ja säilyneisyyttä sekä dokumentoitu rakennusten nykytilanne. Selvitys kohdistuu rakennuksen sisä- ja ulkotiloihin ja kaupunkikuvalliseen asemaan. Sisätilojen osalta on keskitytty selvittämään rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet ja arvioimaan niiden säilyneisyyttä.

Työhön on sisällytynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätyötä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Merkittävimpiä arkistolähteitä ovat olleet Helsingin kaupunginarkisto, Helsingin kaupungin museo, Helsingin kaupungin rakennusvalvonnan arkisto sekä näiden sähköiset arkisto- ja tietopalvelut. Helsingin kaupunginarkistossa on runsaasti rakennusten alkuperäisiä rakennuspiirustuksia. Valokuvien osalta tärkein lähde on ollut Helsingin kaupungin museo ja ilmakuvien osalta Helsingin kaupungin karttapalvelu. Merkittävimpiä kirjallisia lähteitä ovat olleet *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* (Rosén, R., Heiniö, P., Soininen, G. & Unkila, E., 1968), *Keuhkotautikirja* (Savonen, S., 1931) ja *Rakennuksia helsinkiläisille*. *Gunnar Taucher kaupunginarkkitehtina 1924–1941* (Mäkinen, A., 2016). Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta, ja tekstissä on käytetty alaviitteitä. Rakennuksissa on suoritettu tammikuussa 2023 katselmus, jonka havainnot on kirjattu selvitykseen. Rakennukset pihapiireineen on dokumentoitu myös valokuvaamalla. Valokuvien ottopaikat on merkitty pohjakaavioihin.

Rakennushistoriaselvitys jakautuu kuuteen lukuun. Ensimmäisessä luvussa esitellään kohde, tehtävän sisältö sekä rakennusten perustiedot. Toinen luku taustoittaa Hangonkatu 4:n rakennusten historiaa osana Alppilan kaupunginosan rakentamista ja kaavallista kehitystä. Toisessa luvussa käsitellään lisäksi rakennuksia tuberkuloosin hoitoa ja potilaiden kuntoutusta palvelevien asuinrakennusten kontekstissa. Kolmas luku esittelee arkkitehti Gunnar Taucherin sekä rakennusten alkuperäiset suunnittelu-

ratkaisut ja käyttötarkoituksen. Neljännessä luvussa esitetään rakennuksissa tehdyt muutokset sanallisesti ja kaavioin ja viidennessä luvussa rakennusten nykytila dokumentointivalokuvineen. Kuudes luku on yhteenvetoluku, jossa esitellään johtopäätökset rakennusten ja pihapiirin ominaispiirteistä, säilyneisyydestä ja tunnistetuista arvoista.

↑ Helsingin kaupungin vuoden 2022 ilmakeuhkaan on merkitty kohteen sijainti oranssilla katkoviivalla. HKP.

1.3 Perustiedot

Hangonkatu 4 / Hangonkadun hoitokoti

Rakennuttaja: Helsingin kaupunki
Arkkitehti: Gunnar Taucher
Osoite: Hangonkatu 4, 00510 Helsinki
Kaupunginosa: 12, Alppiharju
Kortteli: 382
Tontti: 7
Tontin koko: 2 832 m²
Kiinteistötunnus: 91-12-382-7

OMISTUS

1924– Helsingin kaupunki

→ Tonttiraja ja kohteen rakennukset on merkitty vuoden 2022 ilmakuvaan. HKP.

RAKENNUS C

Rakennettu: 1924
Pysyvä rakennustunnus: 2674
VTJ-PRT: 103190148E
Rakennusnumero: 1
Bruttoala: 1 199 m²
Kerrosala: 902 m²
Kerroksia: 3 kerrosta, kellari ja ullakko

KÄYTTÖHISTORIA

1924–1936 Tuberkuloottisten perheiden asuinrakennus
 1936–1967 Tuberkuloottisten yksinäisten miesten sairaskoti
 1967–1991 Hangonkadun hoitokoti
 1991–2015 Hangonkadun kuntoutusyksikkö/Vieroitushoitoyksikkö

Pinta-alatiedot Kiinteistörekisterin mukaan, HKP.

RAKENNUS B

Rakennettu: 1927
Pysyvä rakennustunnus: 2675
VTJ-PRT: 103190149F
Rakennusnumero: 2
Bruttoala: 1 104 m²
Kerrosala: 793 m²
Kerroksia: 3 kerrosta, kellari ja ullakko

KÄYTTÖHISTORIA

1927–1936 Tuberkuloottisten perheiden asuinrakennus
 1936–1964 Tuberkuloottisten yksinäisten miesten sairaskoti
 1964–1993 Hangonkadun hoitokoti
 1993–2015 Hangonkadun kuntoutusyksikkö/Vieroitushoitoyksikkö

RAKENNUS A

Rakennettu: 1931
Pysyvä rakennustunnus: 2676
VTJ-PRT: 103190150H
Rakennusnumero: 3
Bruttoala: 1 082 m²
Kerrosala: 776 m²
Kerroksia: 3 kerrosta, kellari ja ullakko

KÄYTTÖHISTORIA

1931–1937 Tuberkuloottisten perheiden asuinrakennus
 1937–1967 Tuberkuloottisten yksinäisten miesten sairaskoti
 1967–1993 Hangonkadun hoitokoti
 1993–2015 Hangonkadun kuntoutusyksikkö/Vieroitushoitoyksikkö

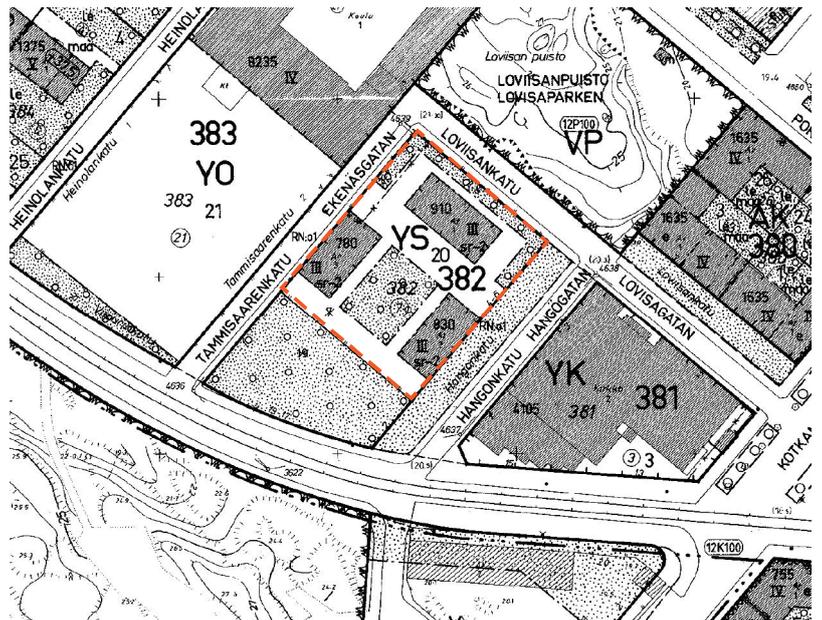
ASEMAKAAVA JA RAKENUSSUOJELU

Kohde kuuluu voimassa olevassa asemakaavassa 8713 (vahvistettu 15.11.1985) sosiaalitointa ja terveydenhuoltoon palvelevien rakennusten korttelialueeseen (YS). Kaikki kolme rakennusta on suojeltu asemakaavamerkinällä sr-2: "Suojeltava rakennus. Rakennus on kaupunkikeuhallisesti ja kulttuuribistoriallisesti arvokas eikä sitä saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta voi myöntää luvan purkamiseen vain, jos siihen on olemassa pakottava syy. Rakennuksessa ei saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tärkevät katujulkaisujen tyyliä tai esikaton perusmuotoa."

Viipurinkadun varressa sijaitseva vihialue on voimassa olevassa asemakaavassa varustettu seuraavalla merkinnällä: "Istutettava alueen osa, jolla on oltava myös puita ja pensaita. Mikäli alueen raja on merkitty ohjeellisena, on tätä istutusaluetta järjestettävä tontille vähintään pinta-alaltaan yhtä suuri kuin kaavaan on merkitty. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia kulkuteitä."

Kohde on voimassa olevassa yleiskaavassa (2016) merkitty Kantakaupunki C2-merkinnällä: "Keskusta, jota kehitetään toiminnallisesti sekoittuneena asumisen, kaupan ja julkisten palvelujen, toimitilojen, ballinon, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä kaupunkikulttuurin alueena. Rakennusten maantasokerrokset ja kadulle avautuvat tilat on osoitettava ensisijaisesti liike- tai muuksi toimitilaksi. Rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen muutoksissa on varmistettava kantakaupungille ominaisen, toiminnallisesti monipuolisen ja sekoittuneen rakenteen säilyminen sekä liike- ja toimitilojen riittävä määrä. Käyttötarkoituksen muutosten yhteydessä tulee tehdä alueellinen tarkastelu. Aluetta kehitetään kestävien kulkumuotojen, erityisesti kävelyn ja pyöräilyn, ebdolla. Kaupunkibulevarditeihin rajautuvilla alueilla korttelitebokuus tulee olla pääsääntöisesti yli 1,8 ja keskeisten katujen varsilla kadulle avautuvat tilat on osoitettava ensisijaisesti liike- tai muuksi toimitilaksi."

Kohde on osa Uudenmaan liiton selvityksessä maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi luokiteltua kokonaisuutta 'Helsingin empire-keskusta ja kivikaupunki'. Lähistöllä sijaitse-

vat Museoviraston määrittämät RKY-kohteet Alppilan kirkko ja Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit sekä arvoympäristöiksi luokitellut Alppipuisto ja Leninipuisto. Maisemakulttuurin osalta Helsingin kaupungin maisemakulttuurikartassa Alppipuisto ja Leninipuisto on luokiteltu aikakaudelleen tyyppillisiksi puistoiksi ja Linnanmäki erityisalueeksi.¹

↑ Ote kohteesta voimassaolevasta asemakaavasta 8713. Tontin raja on merkitty oranssilla katkoviivalla. HKP.

¹ Helsingin karttapalvelu, HKP.

2. Alppilan rakentuminen ja tuberkuloosiasuntolat Helsingissä

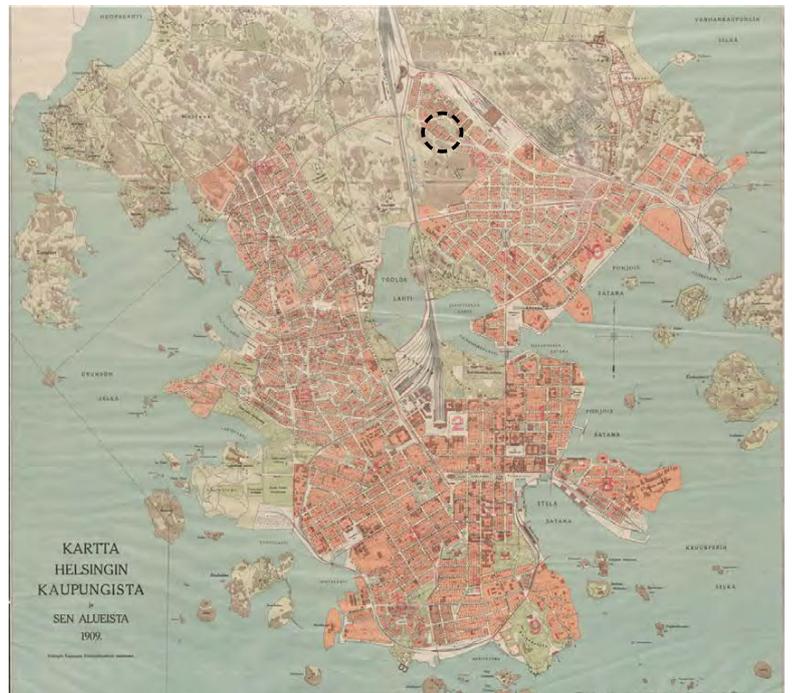
2.1 Alppilan alueen kehitys

Alppilan osa-alue kuuluu Alppiharjun kaupunginosaan. Se rajautuu pääratiaan, Aleksis Kiven katuun, Sturenkatuun ja Helsinginkatuun. Alppilan alueella on muun muassa kaksi suurta puistoa (Alppipuisto ja Leninipuisto), neljä pienempää kallioista puistoaluetta (Savonpuisto, Saimaanpuistikko, Sipoonpuistikko ja Loviisan puisto), Linnanmäen huvipuisto, Kulttuuritalo sekä puu- ja kivirakenteisia asuinkortteleita.

ALPPILAN VARHAISET VAIHEET

Vielä vuosien 1749 Pitäjänkartalla² ja vuosien 1780–1782 rekognosointikartoilla³ Alppilan alue on täysin rakentamatonta metsä- ja kallioaluetta, jonka läpi virtaa Töölönjoen laskujoki nykyisen Pasilan ratapihan paikalla sijainneesta Töölönjärvestä (Tööl Träsk) Töölönlahteen. Töölönjärvi kuivatettiin 1800-luvulla, eikä sitä ole merkitty enää vuoden 1845 karttaan⁴.

1800-luvun jälkipuoliskolla työläisyhdyskunta alkoi rakentua Pitkän sillan pohjoispuolelle Kallioon ja Sörnäisiin ja edetä kohti nykyistä Alppilaa. Alppilan alueen varhaiset vaiheet kuitenkin liittyvät Eläintarhan puistoyhtiön perustamiseen kauppaneuvos Henrik Borgströmin toimesta vuonna 1851. Vuonna 1862 valmistunut Helsinki-Hämeenlinna-rautatie kuitenkin halkaisi Eläintarhan puiston kahtia. Radan itäpuolelle jäännyt Alppipuisto suunniteltiin maisema- ja ulkoilupuistoksi. Puistoon jätettiin Töölönjoen uomasta muistumia vesiaiheina, jotka näkyvät hyvin 1870-luvun Senaatinkartalla⁵. Myöhemmin osa näistä vesiaiheista on täytetty.

↑ Helsingin kaupungin ja sen alueiden karttaan vuodelta 1909 on merkitty kohde katkoviivalla. HKA.

2 Vuoden 1749 Pitäjänkartta. HKP.

3 Vuosien 1780–1782 rekognosointikartat. HKP.

4 Helsingfors med omgifningar utgifven år 1845 af ingenieuren och riddaren Claes Nyberg. HKM, Finna.

5 Senaatinkartta, 1870-luku. HKP.

Puiston lisäksi alueelle valmistui Alphyddan -niminen, arkkitehtuuriltaan sveitsiläistyylinen ravintola vuonna 1870. Ravintola antoi samalla nimen Alppilan alueelle. Senaatinkartan⁶ mukaan nykyisen Alppilan alueella oli 1870-luvun alkupuoliskolla Alphyddan-ravintolan lisäksi vain kaksi muuta rakennusta. Vuoden 1877 kaavakartalle⁷ Alppilaan on merkitty yhdeksän ja vuoden 1880 kaavakartalle⁸ kahdeksan rakennusta, osin eri sijainteihin, mutta Alppilaa ei ole kokonaisuudessaan piirretty kartalle. Alphyddan-ravintola paloi vuosina ja 1875 ja 1895, ja sen tilalle valmistui norjalaisvaikutteinen ravintolarakennus vuonna 1898. Ravintola Alphyddanin viereen sijoitettiin hyppyrimäkiä vuonna 1906, ja mäkihyppytoiminta jatkui alueella vuoteen 1939 saakka. Svante Olsson uudisti Alppipuistoa vuosina 1913 ja 1914, ja alueelle rakennettiin hänen suunnitelmiansa mukaisesti puistokäytäviä huomattavasti aiempaa laajemmalle alueelle.

Alppipuiston aluetta ei kuitenkaan ollut varattu vain ja ainoastaan virkistykseen: puiston luoteisosassa sijaitsi Helsingin ensimmäinen jätevedenpuhdistamo vuosina 1910–1959. Alppipuiston itäpuolelle puistoalueen ulkopuolelle oli puolestaan valmistunut vuonna 1876 Vesilinna, jota laajennettiin vuosina 1902 ja 1915. Rakennus mahdollisti vesijohtoveden saannin helsinkiläisille.

TEOLLISUUTTA JA TYÖVÄEN ASUNTOJA

Alppilan itäpuolelle, entiselle suoalueelle valmistui vuonna 1898 tehdyllä päätöksellä Valtionrautateiden Pasilan konepaja vuonna 1903. Sijainti oli Pasilasta Sörnäisten satamaan johtavan radan varrella. Tämä tuli muuttamaan myös alueen lähiympäristöä. Alppilan alueen asemakaavoitus alkoi noin vuonna 1900, ja aluetta suunniteltiin Helsingin kaupungininsinööri Gabriel Idström⁹. 10.–12. kaupunginosien asemakaava tulee voimaan vuonna 1901¹⁰. Osaan Alppilaan

→ Valokuva Porvoonkadulta luoteeseen. Kuvan vasemmassa laidassa taka-alalla näkyy ympyröitynä Hangonkadun korttelin ensimmäinen aumakattoinen C-rakennus. Tuntematon kuvaaja, 1924, HKM.

tuli vuonna 1902 voimaan rakennusjärjestys, joka rajoittaa rakennusten kerroskorkeuden kolmeen¹¹. Työpaikkamäärän kasvaessa asuntojen tarve alueella lisääntyi. Ratayhteys houkutteli alueelle lisää teollisuutta. Suurimittakaavainen teollinen toiminta tuli kuitenkin sijoittumaan Alppilan sijaan nykyisen Vallilan alueelle. Vallilassa Pasilan konepajan itäpuolella rakennettiin 1910- ja 1920-luvuilla Puu-Vallilan asuinalueita. Alppilassa Viipurinkadun ja Sturenkadun välille rakennettiin tiivis puutalokortteli noin 1902–1908. Kirstinkujan varrelle valmistui puisia asuinrakennuksia työväestölle vuodesta 1908 alkaen. Alppilaan laadittiin 1910-luvun alussa (1910 ja 1911) huvilakaupunginosasuunnitelmia Bertel Jungin ja Berndt Nymanin toimesta¹², mutta suunnitelmat eivät toteutuneet. Nykyisen Aleksis Kiven kadun (entinen Fredriksberginkatu) varren kortteleihin toteutettiin noin 1907 alkaen ja 1910-luvulle painottuen pienimittakaavaista kivi- ja puurakenteista rakennus-

kantaa sekä myöhemmin useiden vuosikymmenten aikana matalia kivi- ja puurakenteita – osin purkavana saneerauksena. Puutalokantaa on myöhemmin purettu myös muualla – esimerkiksi Porvoonkadulla sijaitsevan aukion ympäristössä. Alppilan vanhimpia kivi- ja puurakenteita on jugendtyylinen Porvoonkatu 15 b–Viipurinkatu 6 vuodelta 1913. Lapsia varten valmistui vuonna 1913 Semigradskyn pientenlastenkoulu (arkkitehdit Valter Jung ja Emil Fabritius) Sturenkadun varteen. Alppilaan rakennettiin raitiotieyhteys vuosina 1913 ja 1914.

Vuoden 1909 asemakaavakartassa¹³ Alppilaan on vuoden 1906 asemakaavakartan¹⁴ jälkeen lisätty viheralueita muun muassa Loviisankadulle asuinrakenteiden paikalle, ja useiden kortteleiden muotoa on muunneltu. Vesilinnaa reunustavien kallioiden alaosaan sijoitettujen kortteleiden osalta asemakaavasta on tullut aiempaa maastonmuotoja myötäilevämpi ja nykyisen Aleksis Kiven kadun

6 Ibid.

7 Plan af Helsingfors. Helsingfors, G. W. Edlunds förlag, Upprättad år 1877 af C. Reuter.

8 Plan af Helsingfors jemte omgifning, utarbetad år 1880 C. H. Nummelin.

9 Stenius 1969.

10 Liski et al. 2018, 19–20.

11 Liski et al. 2018, 22.

12 Hackzell 1988, 182, 188; HKA.

13 Helsingin asemakaava, Alex Lundström, 1909, Doria.

14 Plan öfver Helsingfors 1906. Genomsedd och rättad af Stadsgeodeten, Ingeniör W. O. Lille, KA.

varrella kortteleita on sekä pilkottu että yhdistetty. Nykyiseen Hangonkatu 4:n kortteliin on sekä vuoden 1909 että 1916 asemakaavassa¹⁵ merkitty Viipurinkatuun rajautuva asuinkortteli, jossa on seitsemän tonttia. Kortteliin ei ole merkitty viheraluevarauksia. Vielä vuoden 1906 asemakaavakarassa kyseisessä korttelissa on yhdeksän tonttia, kortteli rajautuu lounaassa Alppipuistoon ja on muodoltaan pitkänomainen. Muutos on tapahtunut vuonna 1907 hyväksytyssä W. O. Lillen asemakaavassa¹⁶. Vuoden 1925 Helsingin kaupungin kartassa ja vuoden 1932 asemakaavassa¹⁷ kortteli on jaettu kahteen rakentamiselle tarkoitettuun tonttiin. Tilanne säilyy asemakaavoissa ja kiinteistökartoissa samana 1940–1960-luvuilla.

Porvoonkadun ja Viipurinkadun varrella alkoi kivisten asuintalojen rakentaminen 1920-luvun puolivälissä. Alppilan vanhaa vesilinnaa korotettiin vuonna 1929 ja uusi, tyyliltään funktionalistinen vesilinna (arkkitehti Gunnar Taucher) valmistui vuosina 1937–1938.

ALPPILA 1950-LUVULTA NYKYAIKAAN

Vuonna 1950 avattu ja vähitellen laajentunut Linnanmäen huvipuisto muutti Alppilan ilmettä ja tunnelmaa. Huvipuisto tuli täyttämään pitkään lähes rakentamattomana säilyneen, korkean kalliomäen laen. Alueella oli perinteitä viihdetoiminnalle, sillä Alphyddan-ravintolan lisäksi Alppilassa toimi tanssilava 1940- ja 1950-luvuilla.

1950-luku oli muutenkin Alppilassa muutosten aikaa. Sturenkadun varteen valmistui Kotitalousopettajaopiston rakennus (arkkitehdit Elma ja Erik Lindroos, nykyisin Museoviraston käytössä) vuonna 1955, Helsingin kauppaoppilaitos (niin ikään arkkitehdit Elma ja Erik Lindroos) vuonna 1956, Alppiharjun ruotsinkielinen koulu (arkkitehti Eva Larkka) vuonna 1957 ja Kulttuuritalo (arkkitehti Alvar Aalto) vuonna 1957. Linnanmäen pohjoispuolelle

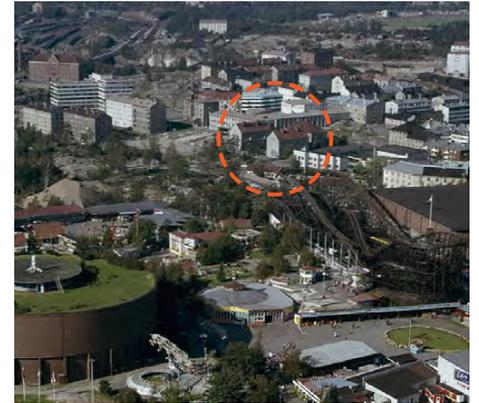

↑ Vuoden 1909 asemakaavassa Hangonkadun kortteli on jaettu seitsemään tonttiin, eikä kortteliin ole merkitty viheralueita. Kortteli on rajattu oranssilla katkoviivalla. Doria.

valmistui vuonna 1957 Alppilan kirkko (arkkitehdit Keijo Ström ja Olavi Tuomisto) ja vuonna 1959 Alppilan yhteislyseo (arkkitehti Helmi Pakkala-Väinölä). Alppilaan rakennettiin 1950-luvulla myös useita asuinkerrostaloja.

1960-luvulla Alppilaan rakennettiin purkavan saneerauksen kautta aiempaan rakennuskantaan nähden korkeita asuinkerrostaloja, etenkin kortteliin 374. Alppila sai myös toimistotilaa, kun Alppitalo (arkkitehdit Kaija ja Heikki Siren) valmistui vuonna 1961. Puistorakentamisen osalta joutomaalle toteutettu Leninipuisto valmistui vuosina 1961–1962.

1970-luvulla ja 1980-luvulla Alppilaan rakennettiin varsin vähän. Viipurinkatu 2:een valmistui kaupungin virastotalo vuonna 1979. Alppiharjun terveysasema valmistui vuonna 1988. Lähiympäristössä Itä- ja Länsi-Pasila rakentuivat nopeasti. Alppipuistoa uudistettiin 1980-luvulla Lars Liljeforsin suunnitelmien mukaan.

↑ Ilmakuva Linnanmäen huvipuiston yltse kohti Alppiharjua. Rakennukset näyttävät kuvassa harmaan värisiltä. Kohde on ympyröity oranssilla katkoviivalla. Sky-Foto Möller, 1973, HKM.

2000-luvulla Pasilan konepajan asunto- ja toimistorakentaminen sekä konepajarakennusten kehittäminen heti Alppilan itäpuolella on lisännyt Alppilan keskeisyyttä. Alppilaan harkittiin 2000-luvullamyös Pissararadan asemaa, mutta asemasta luovuttiin. Toteutuessaan Pissararata leikkaisi palan Alppipuiston länsiosasta. 2020-luvulla Alppilaan on suunniteltu täydennysrakentamista Tivolitien avopysäköintialueelle, jonka paikalla on vielä vuonna 1988 ollut rakennuksia, sekä lähellä rakenteilla olevaa Keski-Pasilaa sijaitseville Savonkadun kallio- ja viheralueille, jotka oli jo 1900-luvun alussa varattu asuinkortteleiksi.

Alppilan alueen nykyiset, voimassa olevat asemakaavat ovat vuosilta 1953, 1975, 1976, 1978, 1979, 1985, 1986 (2 kpl), 1989, 1991 (2 kpl), 1997, 2006 ja 2015 (2 kpl).¹⁸

15 Plankarta öfver Helsingfors stad 1916. Utgifven af Mercurius Förlagsaktiebolag, KA.

16 12. kaupunginosaan luoteisosien asemakaava, W. O. Lille, 1906, vahvistettu 1907. HKA.

17 Helsingin kaupungin kartta, 1925, HKP; Asemakaava, 1932, lehti 44, sarja B, Helsingin kaupungin kiinteistökonttori, asemakaavaosasto, HKA.

18 Helsingin kaupungin karttapalvelu.

2.2 Hangonkatu 4:n lähiympäristön rakentuminen

Keuhkotautisten työläisten asuintalot valmistuivat Hangonkadulle vuosina 1924, 1927 ja 1931.¹⁹ Alueesta suunniteltiin alun perin huomattavasti toteutunutta laajempaa.²⁰ Rakennukset muistuttavat samoihin aikoihin rakennetun Kivi-Vallilan rakennuskantaa. Rakennusten arkkitehti Gunnar Taucher suunnittelikin samoihin aikoihin osoitteeseen Mäkelänkatu 37–43 suuren kunnallisen työväen asuintalon, joka valmistui vuonna 1926. Varsinainen tuberkuloosisairaala (arkkitehti Eino Forsman) valmistui Laaksoon vuonna 1929.

Karjalankadun ja Viipurinkadun kulmaan (kortteli 384) rakennettiin vuosina 1941–1948 neljä vapaasti seisovaa lamellikerrostaloa. Kohteen kaakkoispuolella on vuonna 1957 valmistunut Alppilan kirkko ja luoteispuolella vuonna 1959 valmistunut Alppilan lukio, jolla on laaja piha-alue. Alppilan kirkon kaakkoisnurkan alta purettiin kaksikerroksia rakennuksia. Alppilan lukion rakennus toteutettiin 1900-luvun alussa asuntorakentamiseen varatulle, mutta rakentamatta jääneelle kalliotontille sekä 1900-luvun alussa puistoalueeksi varatulle alueelle. Rakennus on toteutettu Loviisankatu-Heinolankatu-katuakselin päälle siten, että se jakaa kadun kahtia. Hangonkatu 4 tontti on mukana Alppilan lukiolle kaavoitetun tontin asemakaavamuutoksessa numero 4152, joka on hyväksytty 2.2.1957. Tontin eteläpuolinen rakentamaton alue on rajattu muutosalueen ulkopuolelle.

Hangonkatu 4:n pohjoispuoli on edelleen rakentamatonta kallioaluetta, jonka pohjoisreunalla on leikkipaikka Loviisanpuisto. Porvoonkadun, Kotkankadun ja Loviisankadun rajaaman pienen umpinaisen kerrostalokorttelin rakennuksista kolme neljästä on rakennettu 1960–1980-luvulla, yksi rakennuksista on vuodelta 1927.

RAKENNUSAIKA

- 1900–1910- luku
- 1920–1930- luku
- 1940–1950- luku
- 1960–1970- luku
- 1980–1990- luku

tontin raja

¹⁹ Mäkinen 2016, 23–24.

²⁰ Hackzell 1988, 176.

2.3 Tuberkuloosipotilaiden hoitohistoriaa ja asuntolat Helsingissä

KEUHKOTAUTIPARANTOLAT SUOMESSA

Tuberkuloosibakteerin löysi vuonna 1882 saksalainen lääkäri Robert Koch. Penisiliinin antibioottiset vaikutukset oli havaittu jo vuonna 1896, mutta sairauden lääkehoito penisiliinillä alkoi kuitenkin vasta 1940-luvulla. Siihen saakka tuberkuloosin hoito perustuikin pääasiassa ravintoon ja lepoon. Professori Albert Calmetten kehittämää, tartuntaa ennaltaehkäisevää rokotetta ryhdyttiin antamaan vuonna 1921.

Uudenkirkon Halilan kylään lähelle suurkaupunki Pietaria perustettiin Suomen ensimmäinen keuhkotautiparantola vuonna 1889. Parantola suljettiin jo vuonna 1891, mutta perustettiin uudelleen keisari Aleksanteri III:n toimesta vuonna 1893.²¹ Joitakin parantoloita perustettiin Suomeen myös 1900-luvun alussa, mutta tätä vilkkaampi keuhkotautiparantoloiden perustamisvaihe ajoitui Suomessa 1910-luvulle.²² Tuolloin perustetut parantolat olivat pääasiassa pienehköjä ja toimivat puurakennuksissa, mutta myös joitakin kivirakenteisia parantoloita toteutettiin. 1920- ja 1930-luvuilla rakennettiin aiempaa suurempia, kivirakenteisia sairaalarakennuksia. Parantoloita perustettiin kymmenittäin eri puolille Suomea.²³

Keuhkotautiparantolat pyrittiin yleensä sijoittamaan kuivalle kangasmaalle, jossa hengitysilma oli puhdasta ja kuivaa. Tuulilta suojainen ja sumuton sijainti oli tärkeää. Auringonvalon katsottiin edistävän sairaudesta toipumista, ja tämä huomioitiin suuntaamalla rakennukset ja potilashuoneet luonnonvalon kannalta optimaalisesti. Hoitoon liittyi myös niin kutsuttu hallimakuu, jolloin laitosten tyypillisiksi tiloiksi kehittyivät laajat makuuhallit sekä

rakennusten ulkoasussa korostuvat lepovarvekkeet.²⁴ Tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi rakennusten suunnittelussa korostettiin yleisesti valoisuutta ja raittiin ilman saatavuutta, huoneiden tilavuutta ja ylläpidossa hyvää puhtaanapitoa.²⁵

TUBERKULOOSIN HOITO HELSINGISSÄ

Kuten muuallakin Suomessa, tuberkuloosipotilaiden hoitotilanne oli Helsingissä 1800-luvulla huono. 1880-luvulla hoitoa annettiin Helsingin kunnallissairaalassa. Arkkitehti Onni Törnqvist ja tohtori Carl Immanuel Qvist tutustuivat vuonna 1890 opintomatallaan ulkomaisiin sairaaloihin, ja ehdottivat matkakeromuksessaan uuden keuhkotautisairaalan perustamista. Uuden kunnallissairaalan, Marian sairaalan, käyttöönotto vuonna 1894 mahdollisti vanhan kunnallissairaalan ottamisen keuhkotautipotilaiden, ennen kaikkea tuberkuloosipotilaiden, käyttöön. Uutta keuhkotautisairaala ei kuitenkaan vielä rakennettu.²⁶

Helsingin terveydenhoitolaikunnan puheenjohtaja O. Heikel teki vuonna 1902 kaupunginvaltuustolle esityksen uuden keuhkotautisairaalan rakentamisesta sekä tuberkuloosipoliklinikan perustamisesta Marian sairaalan yhteyteen. Poliklinikka perustettiin, ja se aloitti toimintansa vuonna 1903. Samalla vuonna 1904 avautui Suomen ensimmäinen tuberkuloosihuolto toimisto, jonka hoitajattaret tekivät kotikäyntejä.²⁷ Valtuusto oli jo vuonna 1901 päättänyt rakennuttaa köyhäintalon alueelle Kivellä puupaviljongin köyhäinhoidon huollettaviksi joutuneita parantumattomasti keuhkotautisia varten. Kyseinen paviljonki luovutettiin kuitenkin sen valmistuttua vuonna 1902 mielisairaiden hoitokäyttöön.

Samoin kävi myös seuraavien tuberkuloosipaviljonkien, jotka valmistuivat vuosina 1905 ja 1907. Reijolaan vuonna 1905 kunnotettu tilapäinen tuberkuloosisairaala muutettiin vuonna 1909 mielisairaalaksi.²⁸

Marian sairaalan sisätautien osaston apuna toiminut Humaliston varasairaala muutettiin vuonna 1909 keuhkotautisairaalaksi, ja se toimi tässä käytössä uuden tuberkuloosisairaalan perustamiseen saakka. Marian sairaalan tuberkuloosiosasto sen sijaan otettiin vuonna 1910 tulirokkopotilaiden hoitokäyttöön ja sijalle osoitettiin varasairaala Kluuvista osoitteesta Puutarhakatu 4. Tämä yksikkö toimi vuoteen 1912, jolloin yksikkö palasi Marian sairaalan yhteyteen. Tuberkuloosisairaala suunniteltiin vuosina 1911–1916 Tuusulan Vävarsiin, mutta sota-aika ja heikko taloudellinen tilanne keskeyttivät hankkeen.²⁹

Kaupungin uuden kunnalliskodin valmistuminen vuonna 1912 helpotti tuberkuloosipaikkatilannetta, kun entiseen köyhäintaloon Kivellä sairaalaan voitiin varata paikkoja keuhkotautisia varten. Helsingin kaupungin kulkutautisairaalan (nykyinen Auroran sairaala) valmistuminen vuonna 1914 helpotti myös tilannetta hie- man, sillä yhteen Marian sairaalan kulkutautipaviljongeista voitiin järjestää paikkoja tuberkuloosipotilaille. Nikkilän sairaalan valmistuminen vuonna 1914 mahdollisti Kivellä sairaalan tuberkuloosipaviljonkien mielenterveyspotilaiden siirtämisen Nikkilään. Paviljongeista yksi luovutettiin tällöin alkuperäiseen käyttöön ja kaksi lisää vuonna 1917.³⁰

Vuonna 1923 kaupungin tuberkuloosilääkäri Ina Rosqvist ilmoitti terveydenhoitolaikunnalle, että olisi hankittava lisää

21 Heiñonen 2021, 17.

22 Pieni tietosanakirja 1925–1928, 471–472.

23 Savonen 1931, 132–151; Pieni tietosanakirja 1925–1928, 471–472.

24 Paatela 2003, 58.

25 Heiñonen 2021, 17; Savonen 1931; Harjula 2007.

26 Rosén et al. 1968, 453–480.

27 Savonen 1931, 112.

28 Rosén et al. 1968, 453–480.

29 Rosén et al. 1968, 453–480.

30 Rosén et al. 1968, 453–480.

sairaansijoja tuberkuloosipotilaille, sillä kaikki paikat Kivelän, Humaliston ja Marian sairaaloissa olivat täynnä, ja että hoitopaikkaa odottavien potilaiden jono oli pitkä. Lisäpaikkoja järjestettiin Kivelän sairaalaan ja kulkutautisairaalaan perustettiin väliaikainen osasto naispotilaille tyhjillään olleeseen isorokkopaviljonkiin. Samalla tavoin paikkoja järjestettiin myös vuonna 1925. Vuonna 1926 Marian sairaalan tuberkuloosiosaston potilaat siirrettiin Kivelän sairaalan vanhaan lasarettirakennukseen, josta potilaat lähetettiin kunnalliskodin uuteen potilaspaviljonkiin. Marian vanha tuberkuloosisairaala luovutettiin sisätautien osaston potilaille. Kaupungin tuberkuloosipotilaiden hoito keskittyi Kivelän sairaalan tuberkuloosiosastolle, johon kuului kolme tuberkuloosipaviljonkia ja vanha lasaretti.³¹

Hanke tuberkuloosisairaalan rakentamiseksi käynnistettiin uudelleen vuonna 1920. Vuonna 1922 sijainniksi suunniteltiin aluetta, joka oli aiemmin suunniteltu osaksi keskuspuistoa. Myös Munkkiniemen pensionaattia pohdittiin tuberkuloosisairaalaksi vuosina 1922–1923. Sijaintikeskustelu jatkui myös tämän jälkeen. Lopulta sairaalalle suunniteltiin 14 hehtaarin kokoista aluetta suunnitellun keskussairaalan ja Nordenskiöldinkadun väliltä. Suurin osa tästä alueesta, 11,5 hehtaaria, sijaitsi etelään päin viettävällä, mäntymetsää kasvavalla rinteellä, ja sen katsottiin siten sopivan erinomaisesti keuhkotautisairaalan paikaksi. Haasteena kuitenkin oli, että paikka oli osa valtuuston vuonna 1914 keskuspuistoksi varaaamaa aluetta. Toisaalta etuna oli, että kaupungin kulkutautisairaala sijaitsi lähellä. Kompromissina sairaalalle varattavaa aluetta pienennettiin 9,2 hehtaariin ja alueen rajoja siirrettiin. Päätös sijainnista, rakennussuunnitelma, päätös rakennussuunnitelmasta sekä opintomatka ulkomaille tehtiin vuonna 1924. Alun perin ajatuksena oli, että rakennus olisi ollut valmis jo vuonna 1926. Pääpiirustukset ja uusi kustannusarvio esiteltiin valtuustolle ja valtuusto hyväksyi suunnitelman vuonna 1926. Sairaalan rakentaminen alkoi vuonna 1928 ja se valmistui vuonna 1929.³²

↑ Tuberkuloosisairaala (nykyinen Laakson sairaala) valmistui Helsinkiin vuonna 1929. Tuntematon kuvaaja, 1930-luvun alku, HKM.

31 Rosén et al. 1968, 453–480.

32 Rosén et al. 1968, 453–480.

KEUHKOTAUTISTEN ASUINRAKENNUKSET

Malli Hangonkatu 4:n niin kutsutuille keuhkotautitaloille saatiin Suomeen ulkomailta ja Helsinki oli keuhkotautitalojen rakentamisessa edelläkävijä. Keuhkotautitalojen tarkoituksena oli tarjota keuhkotautisille perheille edullista vuokraa vastaan hyvä ja terveellinen asunto.³³ Hangonkatu 4:n kivirakennukset sijoitettiin keuhkotautiparantoloille tyypilliseen tapaan sisämaahan, tuulensuojaa tarjoavan kallion viereen, kuivalle ja aurinkoiselle kalliotontille, jolla kasvoi mäntymetsää. Lisäksi Alppipuisto sijaitsi aivan vieressä.³⁴ Pitkän sillan pohjoispuolinen työväenluokan asuttama alue oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa yksi keuhkotautitalojen pahimmista alueista Helsingissä. Jopa viidennes helsinkiläisistä kuoli 1800-luvun lopussa tuberkuloosiin; 1900-luvun alussa tilanne hieman helpottui, mutta työväenkaupunginosat säilyttivät asemansa sairauden pahimmin runtelemina alueina.³⁵ Työväenkaupunginosien vaikeaa tilannetta selittivät todennäköisesti ainakin väestönosan vajavainen tuntemus tartuntataudista, puutteellinen terveydenhuolto, huono ravitsemus ja terveydentila, epäterveelliset elämäntavat sekä suurista perheistä ja pienistä asunnoista johtuneet ahtaat ja usein myös epäterveelliset asuinolot.³⁶ Rakennukset sijoitettiin seisomaan avoimesti. Rakennuksista vuokrattiin asuntoja perheille, joissa yksi tai useampi sairasti tartuntavaarallista tuberkuloosia. Terveet ja sairaat perheenjäsenet asuivat eri huoneissa; terveet asuinkeittiössä ja sairaat sairaanhuoneessa.³⁷

Alppilan Kotkankatu 5:ssä sijainneessa, vuonna 1913 valmistuneessa puurakennuksessa oli kuitenkin jo ennen Hangonkadun rakennusten rakentamista toiminut kodittomille, keuhkotautia sairastaville miehille tarkoitettu sairaskoti jo ainakin vuodesta

1920.³⁸ Potilaat saivat ilmaiseksi lämmintä ruokaa kahdesti päivässä. Sairaskoti kävi kuitenkin 1930-luvulla ahtaaksi, ja potilaita täytyi sijoittaa tuberkuloosisairaalaan, jolloin kiireellistä hoitoa vaativat potilaat joutuivat usein odottamaan vuoroaan. Kaupunki myi Kotkankatu 5:n rakennuksen 1930-luvulla, ja rakennus purettiin vuonna 1962. Tuberkuloottisille perheille varatut rakennukset Hangonkatu 4:ssä olivat puolestaan 1930-luvun puolivälissä menettäneet merkitystään, koska tuberkuloosia sairastavia perheitä oli niin paljon, ettei perheitä saatu mahtumaan rakennuksiin. Näin yksi Hangonkadun rakennuksista varattiin vuonna 1936 tuberkuloosia sairastavien perheiden sijaan tuberkuloosia sairastavien miesten sairaskodiksi.³⁹

Naispotilaille oli vastaava lepokoti Ruoholahdenkatu 5:ssä jo ainakin vuonna 1920.⁴⁰ Kyseessä oli 1870- tai 1880-luvulla rakennettu puurakennus, joka purettiin aikavälillä 1969–1972. Paikalla on nykyisin Lastenlehdon puisto. Töölönlahdella sijainneesta Hesperian huvilasta (rakennettu 1873) tehtiin samoin 1920-luvun alussa koti keuhkotautisille naisille.⁴¹ Hesperian huvila purettiin 1960-luvulla.

Tuberkuloosia sairastavien perheiden lapsille perustettiin Diakonissalaitoksen toimesta Helsingin Sörnäisiin vuonna 1910 lastenkoti, jonka toiminta siirtyi vuonna 1912 puuhuvilaan Pitäjämäelle. Lastenkodin toiminta jatkui vuosikymmenten ajan laajentuen usean huvilan kattavaksi.⁴² Oulunkylässä puolestaan toimi vuodesta 1912 kesäpäiväparantola, joka oli kesäleiri 7–14-vuotiaille Helsingin keskusta-alueella asuneille lapsille. Lapset viettivät päivät leirillä ja palasivat illaksi kotiin. Kesäparantola toimi vuoteen 1944 saakka.⁴³

38 Helsingin nimikirja ja suomalainen osotekalenteri 1920, 592.

39 Helsingin Sanomat N:o 230, 1936, 7.

40 Helsingin nimikirja ja suomalainen osotekalenteri 1920, 592.

41 Uusi Suomi, N:o 285, 9.12.1920, 6; Helsingin nimikirja ja suomalainen osotekalenteri 1924.

42 Mäkipentti 2004; Helsingin kaupungin tilasto, Terveyden- ja sairaanhoito 1927–1929, 117.

43 Holmlund 2006, 12.

33 Savonen 1931, 110.

34 Hackzell 1988, 176.

35 Waris 1973, 238–239.

36 Vrt. Waris 1973; Hackzell 1988, 176.

37 Helsingin kaupungin tilasto, Terveyden- ja sairaanhoito 1927–1929, 118.

3. Keuhkotautisten työläisten asuintalot rakennetaan

3.1 Kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher ja sosiaalinen asuntorakentaminen

Keuhkotautisten työläisten asuintalot suunnitteli silloinen kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa. Jarl Gunnar Taucher syntyi Vaasassa vuonna 1886 ja kuoli vuonna 1941 Helsingissä. Hänen vanhempansa olivat kihlakunnan tuomari Isidor Eskil Henrik Taucher ja Lydia Charlotta Mathilda Wolff.

Gunnar Taucher valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1908. Vuosina 1907–1913 Taucherilla oli oma arkkitehtitoimisto yhdessä Gösta Cajanusen ja Rafael Blomstedtin kanssa. Taucher ja Cajanus suunnittelivat 1910-luvun alussa muun muassa seitsemän huvilaa Kulosaaren huvilakaupunginosaan. Vuonna 1911 kolmikon toimisto voitti Helsingfors Magasins Ab:n järjestämän, Katajanokalle rakennettavan suuren varaston suunnittelukilpailun, mutta työtä ei kuitenkaan tilattu heiltä. Helsingin kaupungintalon suunnittelukilpailussa he saivat kolmannen palkinnon; kilpailussa eijaettu ensimmäistä palkintoa eikä rakennusta toteutettu, mutta myöhemmin Taucher laati muutossuunnitelmat vanhan seurahuoneen muuttamisesta kaupungintaloksi. Vuodesta 1913 vuoteen 1924 Taucher toimi Helsingin rakennustarkastajana, kunnes hän aloitti Helsingin kaupunginarkkitehtina. Kaupunginarkkitehdiksi ryhtyessään hän luopui myös urastaan itsenäisenä arkkitehtina. Kaupunginarkkitehtina Taucher toimi vuoteen 1941, kuolemaansa saakka.⁴⁴

Päätyönsä ohella Taucherilla oli luottamustehtäviä. Hän toimi useiden arkkitehtuurikilpailujen palkintotuomarina sekä Suomen

Arkkitehtiliiton (SAFA) johtokunnan jäsenenä, varapuheenjohtajana sekä puheenjohtajana.⁴⁵

Helsingin kaupunginarkkitehtina Taucher ohjasi kymmenien kunnallisten uudisrakennusten suunnittelua ja rakentamista. Kohteisiin lukeutui muun muassa sosiaalista asuntorakentamista, poliisi- ja palolaitoksen asuintaloja, kansa- ja ammattikouluja ja muita laitoksia (koulukoti, lastenkoti) lapsille, työväenopisto, sairaaloita, liikenteen rakennuksia (lentoasema, linja-autoasema, satamamakasiineja), energia- ja vesihuollon rakennuksia (teknillisten laitosten hallintorakennus, sähkö- ja kaasulaitoksen rakennuksia, kaasulaitoksen rakennuksia, vesi- ja viemärlaitoksen rakennuksia, kuten vesilinnoja ja jätevedenpumppaamoja ja -puhdistamoja), paloasemia, uimalaitoksia ja kansanpuistoja sekä kioskirakennuksia. Taucher osallistui myös Helsingin olympialaisten rakennusten suunnitteluun.⁴⁶

Gunnar Taucherin arkkitehtuuri on korkea- ja tasalaatuista. Hän teki useita opintomatkoja ulkomaille, ja oli siten hyvin perillä kunnallisen rakentamisen kansainvälisistä virtauksista.⁴⁷ Taucherin arkkitehtuurista on kuitenkin jokseenkin vaikea nostaa esille päätöitä. Tunnetuimpiin Taucherin suunnittelemiin rakennuksiin kuuluvat Mäkelänkadun työväen asuintalot (1926) sekä Brahenkentan laidalla sijaitseva Helsingin työväenopisto (1927). Samaan maisematilaan liittyy myös toinen Taucherin suunnittelema rakennus, Aleksis Kiven kansakoulu (1934). Linnanmäen pyöreä vesilinna

↑ Kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher passikuvassa 1920-luvulla. MV.

44 Nikula 2006.

45 Nikula 2006.

46 Mäkinen 2016.

47 Mäkinen 2016.

(1938) sekä lankarulla- ja lippakioskit ovat tunnistettava ja erottamaton osa helsinkiläistä kaupunkikuvaa. Taucherin rakennukset eivät kuitenkaan yleensä pyrkineet – näkyvälläkään paikalla sijaitessaan – erottumaan kaupunkikuvassa voimakkaasti.

Julkisina rakennuksina Taucherin suunnittelemat rakennukset ovat olleet osa hyvin monen helsinkiläisen elämänpiiriä. Taucherin rakennuksissa on käyty koulua, sairastettu, työskennelty, vaihdettu uimapuku päälle, odotettu matkan alkua – ja myös asuttu. Moni luonteeltaan tekninen rakennus on puolestaan ollut tärkeässä osassa helsinkiläisten arjen toimivuuden kannalta tai muutoin olennainen osa arkista elinympäristöä, vaikka niissä ei varsinaisesti olisiakaan asioitu.

Vaikka osin on vaikea tietää, kuka on todellisuudessa vastannut minkäkin Helsingin rakennuskonttorissa suunnitellun rakennuksen suunnittelusta, näkyy rakennuskonttorissa suunniteltujen rakennusten tyyllissä Taucherin vahva ohjausvaikutus.⁴⁸

Taucherin Helsingin kaupungille suunnittelemat rakennukset olivat pääasiassa kivirakenteisia, joko rapattuja tai puhtaaksimuurattuja punatiillisiä rakennuksia. Rakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan pääasiassa 1920-luvulla vallinnutta pohjoismaista klassisismia, jossa näkyy erityisesti ruotsalaisen Gunnar Asplundin vaikutus. Rakennuksissa oli antiikin ajan arkkitehtuuriin viittaavaa ornamenttiikkaa pelkistetyssä muodossa. Taucherin suunnittelemissa rakennuksissa keuhkotautisten työläisperheiden asuintaloja muistuttavat eniten Taucherin Mäkelänsadulle (37–43) suunnittelemat työväen asuintalot (1926).

Taucher sai useisiin rakennuksiinsa vaikutteita 1600-luvun kartanoarkkitehtuurista, kuten Louhisaaren kartanosta (1655) tai Suur-Savilahden kartanosta (1683, säterikatto palautettu 1934). Barokkiarkkitehtuuriin viittaava korkea ja jyrkkä aumakatto on Taucherin rakennuksista keuhkotautisten työläisten asuintalojen ensimmäisenä valmistuneessa rakennuksessa (1924), Ryttylän koulukodissa (1926), Käpylän paloasemassa (1929) ja Sofianlehdon lastenkodissa (1930). Vastaavia kattoja on myös joissakin muissa

→ Helsinginkadun varrella sijaitseva Helsingin työväenopisto on valmistunut vuonna 1927. Foto R. Roos, 1927, HKM.

→ Alppilan pyöreä vesitorni on tuttu näky kaikille helsinkiläisille. Foto R. Roos, 1938–1950, HKM.

48 Mäkinen 2016, 105–107.

← Vuonna 1926 valmistuneet työväen asunnot osoitteessa Mäkelänkatu 37–43 näkyvät pitkänomaisena rakennusmassana kuvan keskellä. Etualalla oleva tiilirakennus on niin ikään Gunnar Taucherin suunnittelema Vallilan ruotsalainen kansakoulu. Veljekset Karhumäki, 1936, HKM.

helsinkiläisrakennuksissa, esimerkiksi Kallion Torkkelinmäellä (Torkkelinkuja 10 ja 12, arkkitehdit Alfred Ahlström ja T. A. Elo, 1928). Kansainvälisesti tarkasteltuna Louhisaaren kartanoa muistuttavat vaikutteet tulivat myöhäisrenessanssin italialaisesta palladiolaisesta huvila-arkkitehtuurista sekä ranskalaisesta ja hollantilaisesta barokkiarkkitehtuurista (hollantilainen klassismi). Keuhkotautisten työläisten asuintalojen kokonaisuudessa myös päärakennuksen ja kahden sivurakennuksen muodostama sommitelma viittaa Louhisaaren kartanoon. Helsingissä vastaava asetelma on myös esimerkiksi Tuomarinkylän kartanossa ja Hakasalmen huvilassa. Edellä mainituissa kohteissa toteutuu cour d'honneur- asetelma keskeissisäänkäynteineen toisin kuin Hangonkadulla, jossa keskimäinen rakennus asettuu selin sisäpihan suuntaan.

Taucherin suunnittelemiin sosiaalisen asuntorakentamisen kohteisiin lukeutuivat keuhkotautisten työläisten asuintalojen (1924–1931) lisäksi Mäkelänkatu 37–43 työväen asuintalo (1926), Ryttylän koulukoti (1928) ja Sofianlehdon lastenkoti (1930). Merkittävää oli, että sosiaalista asuntotuotantoa tehtiin nyt kivistä rakentaen. Mäkelänkadun kohde oli lisäksi sijainniltaan ja pituudeltaan huomiota herättävä. Samaan aikaan esimerkiksi Wienissä rakennettiin työväestölle suuria ja näyttäviä siedlungoja eli asuinalueita. Taucherin johdolla Mäkelänkadulle suunniteltiin myös kolme puolikunnallista asuintaltoa, jotka valmistuivat vuonna 1930.⁴⁹ Sosiaalinen asuntorakentaminen liittyi ankaaraan asuntopulaan tilanteessa, jossa kunnallinen asuntotuotanto oli kehitymätöntä.

49 Nikula 2006.

1930-luvulle tultaessa Taucherin suunnitteleminen rakennusten muotokieli alkoi muuttua aiempaa funktionalistisemmaksi, ornamenttiikka poistui ja katot madaltuivat. Rakennukset olivat entistä pelkistetympiä ja tiukan symmetrisiä.

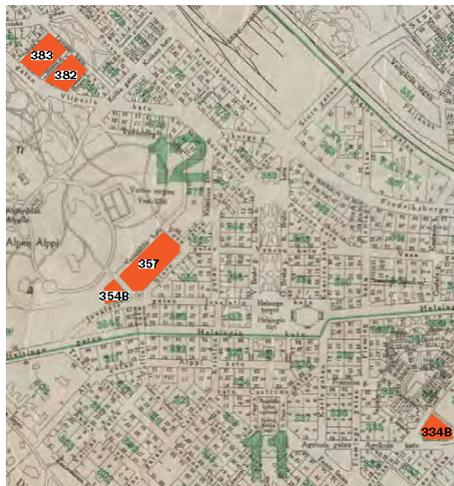
Gunnar Taucherin arkkitehtuuria on näkyvillä paikoilla eri puolilla Helsingin kantakaupunkia. Merkittävä osa hänen Helsinkiin suunnittelemistaan rakennuksista on säilynyt. Joitakin rakennuksia on kuitenkin myös purettu: muun muassa Kellosaaren lentokonehalli (1928), Rajasaaren puhdistamo (1936) ja Kallion paloasema (1934) pääosiltaan. Osassa Taucherin suunnittelemissa rakennuksista käyttötarkoitus on vaihtunut, ja toisaalta kaikki suunnitelmat eivät myöskään toteutuneet. Useat Taucherin rakennukset ovat nykyään asemakaavassa suojeltuja.⁵⁰

50 Mäkinen 2016, 105–107.

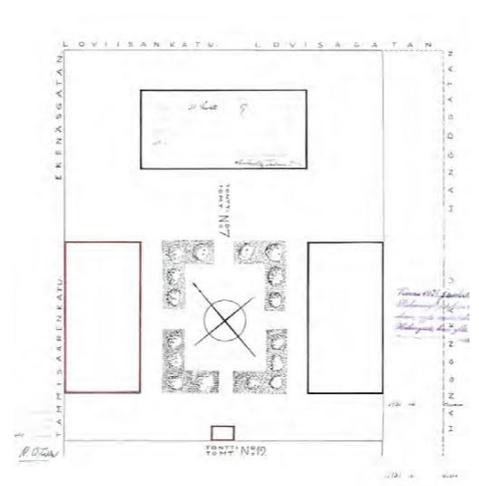
3.2 Alkuperäinen suunnitteluratkaisu

Ensimmäisen rakennuksen suunnittelun käynnistyessä, vuoteen 1924 mennessä tuberkuloosipotilaiden asuinrakennusten suunnitelmat olivat supistuneet huomattavasti alkuperäisistä, useita kortteleita käsittäneistä asuntolakokonaisuuksien suunnitelmista.

Asuntoloille soveltuvia kortteleita oli valitsemissa komitea, johon kuuluivat terveydenhoitolahtakunta, kaupungin yleisten töiden hallitus sekä sosiaalilautakunta. Komitean ehdotuksessa tuberkuloosiin sairastuneille ja heidän perheidensä asunonille varattaisiin korttelit 382 ja 383 Viipurinkadun ja Loviisankadun väliä sekä kortteli 357 Sturenkadun varrelta. Lisäksi Josafatin-kadulle kortteliin 354b rakennettaisiin asuntoja kodittomille, tuberkuloosiin sairastuneille naisille ja Agricoolankadulle kortteliin 334b puolestaan miehille.⁵¹ Vuonna 1922 kaupunginvaltuusto hyväksyi yllämainitut korttelivaraukset ja antoi toimeksiannon lopullisten pääpiirustusten sekä kustannusarvion laatimisesta kortteliin 382 kaavailtua rakennusta varten.

↑ Alkuperäiset tuberkuloosipotilaiden asuntoloille varatut tontit Alppilassa ja Kalliossa on merkitty karttaan oranssilla. Karttakaavion pohjana on Helsingin kaupungin rakennuskonttorin valmistama kartta vuodelta 1919. KA.

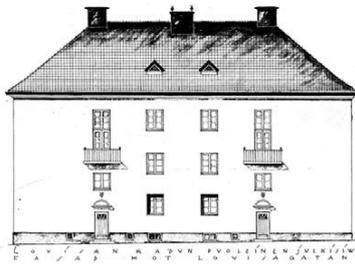
↑ Alkuperäinen Gunnar Taucherin allekirjoittama korttelin 382 asemapiirros, jossa näkyvät kaikki kolme toteutunutta rakennusta sekä pihajärjestys. HKA.

51 Helsingin kaupungin tilasto I: Terveyden- ja sairaanhoito 12. 1921-1923, 9.

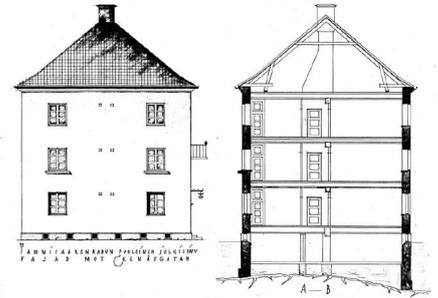
Rakennus C, 1924

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus lounaaseen.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus koilliseen.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen päätyjulkisivu- ja leikkauspiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

SUUNNITELMA

Hangonkadun ensimmäinen rakennus suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa. Rakennuspiirustukset on allekirjoittanut vastikään virassaan aloittanut kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher 1. maaliskuuta 1924. Piirustukset on otsikoitu keuhkotautisten työlaisten asuinrakennusten rakennuspiirustuksiksi, ja piirustussarjaan kuuluu asemapiirustus, pohjapiirustukset mittakaavoissa 1:100 ja 1:50, julkisivupiirustukset, leikkaus sekä sokkelipiirustus. Piirustuksia säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa.

SIJAINTI

Ensimmäinen kolmesta rakennuksesta suunniteltiin tontin koillislaidalle Loviisankadun (entinen Lovisan katu) varrelle, lähelle katulinjaa. Näin tontille jäi tilaa rakentaa myös lisää rakennuksia.

ULKOHAAHMO JA JULKISIVUT

Suorakaiteen muotoiseen, aumakattoiseen rakennukseen suunniteltiin kolme kerrosta, kellari ja ullakko. Rakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä koillisella, Loviisankadun puoleisella julkisivulla. Hienoista korkeuserosta johtuen toiselle sisäänkäynnille rakennettiin kaksi porraskaskelmaa, kun toiselle riitti yksi askelma. Rakennus on hyvin symmetrinen niin ensimmäisen, toisen ja kolmannen kerroksen kuin julkisivujenkin osalta.

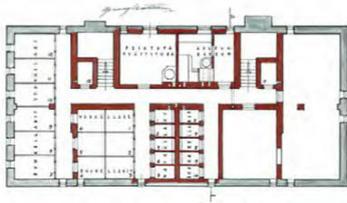
Rakennus edustaa tyyliään klassisismia. Rakennuksen aumakatto on punatiilikatteinen, ja siihen suunniteltiin kattoikkunoita kahdelle julkisivulle. Suunnitelmissa Loviisankadun puolella oli kaksi kolmionmuotoista, pienehköä kattoikkunaa, kun taas pihan puoleiselle pitkälle julkisivulle sijoitettiin yksi suurempi, mansardikattoinen kattoikkuna. Toteutusvaiheessa myös lyhyiden julkisivujen katon lappelle on lisätty yhdyt kolmionmuotoiset kattoikkunat.

Kattoikkunan harjalla on metallinen spiira. Räystäään alla kulkee porrastettu tiilimuoraus, joka on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Ulkoseinät on rakennettu tiilestä, ja ne on rapattu vaaleaksi. Lähteestä riippuen rappausvärin kerrotaan olleen alun perin valkoinen tai murrettu vihreä.⁵² Alkuperäisestä julkisivuväriyrytyksestä ei voida olla täysin varmoja.

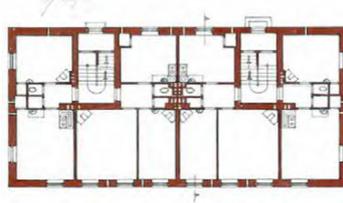
Ikkuna-aukotus on hyvin säännömukaista. Pihan puoleisella lounaisjulkisivulla on tasaisesti rytmitettyjä, kuusiruutuisia ikkunoita kaikissa kolmessa kerroksessa. Kummallakin päätyjulkisivulla on kuusi kappaletta kuusiruutuisia ikkunoita. Ensimmäisen kerroksen ikkunat on sijoitettu hieman syvemmälle runkoon muiden kerrosten ikkunoihin nähden. Toisen kerroksen ikkunarivistöä on korostettu valkoiseksi maalaetuilla, muuratuilla ikkunapenkeillä. Loviisankadun puoleisella julkisivulla ulko-ovien päällä

⁵² Mäkinen, 2016, 22; Helsingin kaupungin tilastotoimisto 1933, 13.

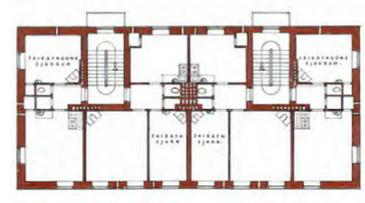
Rakennus C, 1924

↑ Alkuperäinen kellarin pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen 1. kerroksen pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen 2.-3. kerroksen pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

on tuuletusparvekkeet porrashuoneiden yhteydessä. Parvekkeiden alapuolella on neliruutuiset ikkunat. Muut julkisivulla olevat ikkunat ovat samaa kuusiruutuista tyyppiä. Ulko-ovien päälle on sijoitettu muuratut, puolikaaren muotoiset koristeet. Rakennuksen sokkeli on ladottu graniittiharkoista.

Julkisivut noudattavat tarkkaa keskeissymmetriä: ainoana eroavaisuutena ovat päätyjulkisivujen sokkeleiden ikkunat, joita on kuusi kappaletta luoteisella julkisivulla mutta vain kaksi kaakoisella julkisivulla.

POHJARATKAISU JA SISÄTILAT

Pohjaratkaisussa on kaksi porrashuonetta. Ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kerrokseen on sijoitettu neljä asuntoa, kaksi kuhunkin porrashuoneeseen. Näin ollen ensimmäisessä rakennuksessa on valmistuessaan ollut yhteensä kaksitoista asuntoa. Asuntoja on kahta kokoa: pienemmässä asuntotyyppissä on eteinen, sairaushuone sekä hellahuone muulle perheelle, kun taas suuremmassa

asuntotyyppissä on eteinen, sairaushuone sekä kaksi huonetta muulle perheelle. Pienempiä ja suurempia asuntoja on rakennuksessa kumpaakin kuusi kappaletta.

Kellarikerros on myös melkein symmetrinen. Kellariin on sijoitettu kaksitoista ruokakellaria sekä kaksitoista puukellaria, yksi kullekin asunnolle. Lisäksi kellarissa sijaitsee pesutupa ja koko rakennuksen asukkaiden yhteinen kylpyhuone sekä kaksi nimeämätöntä tilaa rakennuksen kaakkoispäädyssä.

Ullakkokerroksen pohjapiirustus ei kuulu alkuperäiseen piirustusaineistoon, joten voidaan olettaa, että ullakon tilat eivät olleet käytössä.

RAKENNERATKAISUT JA TALOTEKNIikka

Rakennuksen sokkeli on ladottu graniittiharkoista. Ulkoseinät on muurattu tiilestä, samoin muut rungon pystyrakenteet. Välipohjat on tehty oletettavasti asuntojen osalta alalaattapalkistorakenteisina ja käytävien sekä märkätilojen osalta

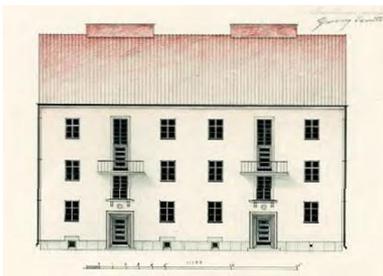
kaaksoislaattarakenteisina.⁵³ Alalaattapalkistorakenne koostuu kantavista rautabetonipalkeista, niiden alapinnassa olevasta ohuesta rautabetonilaatasta ja päälle tulevasta erillisestä lattiarakenteesta.⁵⁴ Alalaattapalkisto yleistyi välipohjarakenteena erityisesti 1920-luvulla. Vesikatto on rakennettu puurakenteisena ja katemateriaalina on tiili. Rakennuksen katolla on kaksi savupiippua. Rakennuksen julkisivuissa on runsaasti raitisilmäsäleikköjä. Huoneistojen lattiapinnat ovat olleet puuta ja seinäpinnat rapattua tiiltä.

Rakennuksessa on ollut huonekohtainen uunilämmitys, ja jokainen rakennuksen huone on lämmitetty joko uunin tai puulieden avulla. Lämmitystä varten kellarissa on ollut jokaiselle huoneistolle oma puukellari. Jokaisessa huoneistossa on lisäksi oma wc, mikä oli yleistynyt käytäntö 1920-luvulle tultaessa. Lisäksi jokaisessa huoneistossa on ollut kaksi vesipistettä.

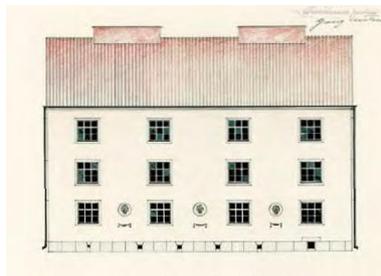
⁵³ Vahanen, korjaustyöselostus 2015.

⁵⁴ Neuvonen, Malinen, Mäkiö, 2002, 100.

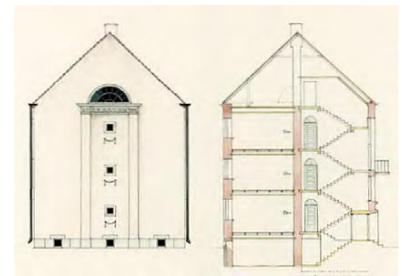
Rakennus B, 1927

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus luoteeseen. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus kaakkoon. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen päätyjulkisivu- ja leikkauspiirustus. Alkuperäisten kerrostaso-ovien yläpuolella oli puolikaaren muotoiset ikkunat. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

SUUNNITELMA

B-rakennuksen piirustukset valmistuivat vuonna 1926 Helsingin rakennuskonttorissa, ja piirustukset allekirjoitti kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Piirustukset on otsikoitu keuhkotautisten työläisten asuntojen rakennuspiirustuksiksi. B-rakennuksen suunnitelmat mukailivat pitkälti C-rakennuksen suunnitelmia, tosin rakennusmassa oli noin kolme metriä lyhyempi ja hieman kapeampi. Rakennus valmistui kesäkuussa 1927. Alkuperäiseen piirustusarjaan kuuluu asemapiirustus, pohjapiirustukset mittakaavassa 1:100 ja 1:50, julkisivupiirustukset, leikkaus sekä sokkeli-piirustus. Piirustuksia säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa.

SIIJAINTI

Toinen kolmesta rakennuksesta on suunniteltu tontin kaakkoislaitaan Hangonkadun varrelle katulinjan suuntaisesti. B-rakennuksen piirustusaineistossa olevassa asemapiiroksessa on jo hahmoteltu paikka kolmannelle rakennukselle, joka rakennettiin

vuonna 1931. Toinen rakennus noudattaa samaa kornttelin luomaa koordinaatistoa kuin ensimmäinen rakennus.

ULKOHÄÄMO JA JULKISIVUT

Toinen rakennus on niin ikään suorakaiteen muotoinen, kolmikerkoinen rakennus, jossa on kellari ja ullakko. C-rakennuksesta poiketen B-rakennuksessa on harjakatto. Rakennuksen kaksi sisäänkäyntiä sijaitsevat luoteisjulkisivulla pihan puolella ja ne on sommiteltu julkisivuun nähdén samaan tapaan kuin C-rakennuksessa. Rakennuksen pohjaratkaisut ja julkisivut ovat hyvin symmetrisiä.

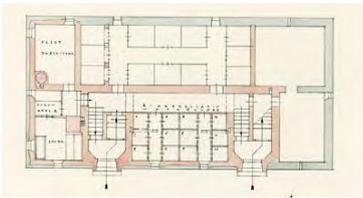
Rakennus edustaa tyyliltään klassisismia. Ikkunoissa ei ole C-rakennuksesta tuttua koristeellisuutta, mutta rakennuksen päädyissä on näyttävät klassisistiset koristeaiheet. Koristeaihe koostuu kahdesta korkeasta pilasterista, joiden yläosassa on yksinkertaiset valkoiset kapiteelit. Pilastereiden yläpuolella sijaitsee puolikaaren muotoinen ruutuikkuna. Ruutuikkunan alla pilastereiden

välissä on juokseva koira-kuvio. Rakennuksen harjakatto on punatiilinen, eikä siinä ole kattoikkunoita. Ulkoseinät on rakennettu tiilestä, ja ne rapattiin C-rakennuksen tapaan joko valkoiseksi tai murretun vihreäksi.⁵⁵ Alkuperäisissä julkisivupiirustuksissa Hangonkadun puoleisella julkisivulla ensimmäisen kerroksen ikkunoiden väleissä on kipsikoristeita. Koristeita ei kuitenkaan ole toteutettu.

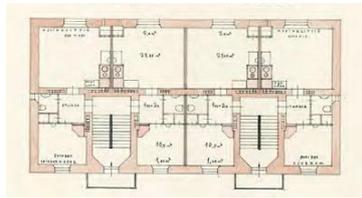
Rakennuksen ikkuna-aukotus on hyvin säännöllistä. Pihan puoleisella luoteisjulkisivulla on kuusiruutuisia ikkunoita kaikissa kolmessa kerroksessa. Kummallakin päätyjulkisivulla on kolme allekkaita, yksiruutuista, neliön muotoista ikkunaa pilastereiden välissä. Hangonkadun puoleisella julkisivulla on suurempia, yhdeksänruutuisia ikkunoita. Porrashuoneita on korostettu yhteneväisemmillä ikkunapinnoilla, sillä sisäänkäynnin yläpuolella olevat kuusiruutuiset ikkunat jatkuvat yllä olevan parvekelaatan

⁵⁵ Mäkinen, 2016, 22; Helsingin kaupungin tilastotoimisto 1933, 13.

Rakennus B, 1927

↑ Alkuperäinen kellarin pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen 1.-3. kerroksen pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

alapintaan. Muut julkisivulla olevat ikkunat ovat samaa kuusiruutuista tyyppiä. Sisäänkäyntejä on korostettu terastirapauilla betonisilla kehysaiheilla. Rakennuksen sokkeli on ladottu graniittiharkoista.

Julkisivut noudattavat tarkkaa keskeissymmetriä, jossa ainoana eroavaisuutena ovat päätyjulkisivujen sokkeleiden ikkunat. Ikkunoita on kolme kappaletta lounaisella julkisivulla muttei yhtäkään koillisella julkisivulla.

POHJARATKAISU JA SISÄTILAT

Pohjaratkaisu on pitkälti C-rakennuksen kaltainen. Rakennuksessa on kuitenkin kahden sijaan vain yhtä asuntotyyppiä, ja kaikki rakennuksen asunnot ovat samankokoisia. Asuntoja on kaksitoista kappaletta, joista jokaisessa on sairaanhuone, asuinkeittiö sekä eteis- ja wc-tila. Ensimmäiseen rakennukseen verrattuna toisen

rakennuksen wc-tilat ovat suurempia, ja niihin on asennettu vesipisteet. Keittiöt ovat kehittyneet kohti nykykeittiötä, sillä vesipiste ja hella sijaitsivat vierekkäin, samassa yksikössä.

C-rakennuksen tapaan kellarikerrokseen on sijoitettu ruoka- ja puukellarit huoneistokohtaisesti. Lisäksi kellarissa on pesutupa ja koko rakennuksen asukkaiden yhteiset pukuhuone ja sauna, sekä kaksi nimeämätöntä tilaa rakennuksen lounaispäädyssä.

Ullakkokerroksen keskiosa on nimetty pohjapiirustukseen kuivausullakoksi, kun taas molemmat päädyt on jaettu kuuteen osaan kevyin väliseinän. Ullakolle on mahdollisesti sijoitettu jonkinlaiset asuntokohtaiset varastotilat.

Porrashuoneisiin avautuvat asuntojen kerrostaso-ovet ovat viisipellisisiä puuovia, joiden yläpuolella on puolikaaren muotoiset ikkunat.

RAKENNERATKAISUT JA TALOTEKNIikka

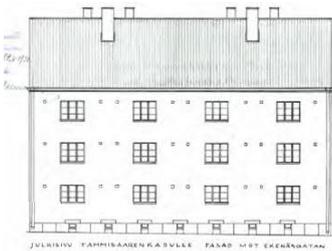
Rakennuksen kivijalka on ladottu graniittiharkoista. Ulkoseinät on muurattu tiilestä, kuten rungon muut pystyrakenteet.

Huoneistojen lattiapinnat ovat puuta ja seinäpinnat rapattua tiiltä. Välipohjat on tehty oletettavasti asuntojen osalta alalaatatapalkistorakenteisina ja käytävien sekä märkätilojen osalta kaksoislaattarakenteisina.⁵⁶ Vesikatto on rakennettu puurakenteisena, ja katemateriaalina on tiili. Rakennuksen katolla on kaksi leveää savupiippua sekä neljä kapeampaa savupiippua. Rakennuksen julkisivuissa on runsaasti raitisilmäileikköjä.

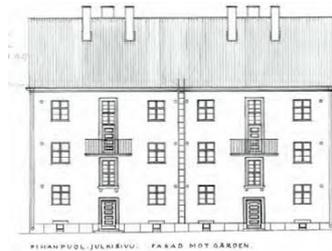
Rakennuksessa on ollut huonekohtainen uunilämmitys. Sairashuoneita on lämmitetty uunin ja asuinkeittiöitä puulieden avulla. Lämmitystä varten kellarissa on ollut jokaiselle huoneistolle oma puukellari. Jokaisessa huoneistossa on oma wc, jossa on vesipiste. Lisäksi jokaisessa sairashuoneessa ja asuinkeittiössä on ollut oma vesipiste.

⁵⁶ Vahanan, korjaustyöselostus 2015

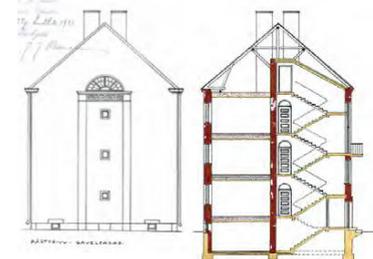
Rakennus A, 1931

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus luoteeseen.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen julkisivupiirustus kaakkoon.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen päätyjulkisivu- ja leikkauspiirustus. Alkuperäisten kerrostaso-oven yläpuolella oli puoliaikareunaiset ikkunat.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

SUUNNITELMA

Kolmas ja viimeinen toteutettu rakennus on piirretty niin ikään Gunnar Taucherin toimesta Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa. Piirustukset on hyväksytty huhtikuussa 1931 ja rakennus on valmistunut samana vuonna. Piirustukset on otsikoitu osin keuhkotautisten työläisten asuinrakennuksiksi ja osin keuhkotautisten perheitteiden asuinrakennuksiksi. A- ja B-rakennus muistuttavat ulkonäöllisesti toisiaan erityisesti kattomuodon ja aukotuksen osalta. Alkuperäiseen piirustussarjaan kuuluu asemapiirustus, pohjapiirustukset ja julkisivut mittakaavassa 1:100 ja 1:50, leikkaus ja sokkelipiirustus. Kolmannen rakennuksen piirustusaineistossa olevassa asemapiirroksessa näkyy lisäksi pieni ulkorakennus, joka on suunniteltu pihan neljännelle sivulle. Ulkorakennuksessa on harjakatto ja kaksi ovea päätyseinillä. Rakennus on mahdollisesti ollut puuvarasto, sillä A-rakennuksen kellariin ei rakennettu enää puukellareita, mutta keittiössä olevat liedet lämpenivät yhä puulla. Rakennuspiirustuksia säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa.

SIJAINTI

Kolmas rakennus on rakennettu tontin luoteislaidalle Tammisaarenkadun varteen paikalle, johon se oli hahmoteltu jo vuonna 1926. A-rakennus noudattaa samaa korttelin luomaa koordinaatistoa kuin ensimmäinen ja toinen rakennus.

ULKOHAAHMO JA JULKISIVUT

A-rakennus muistuttaa ulkonäöltään pitkälti B-rakennusta. Rakennuksessa on kolme kerrosta, kellari ja ullakko. Rakennuksessa on harjakatto kuten B-rakennuksessa. Rakennuksen kaksi sisäänkäyntiä sijaitsevat kaakkoisjulkisivulla pihan puolella, ja ne on sommiteltu julkisivuun nähdén samaan tapaan kuin pihan muissa rakennuksissa. Rakennuksen pohjaratkaisut ja julkisivut ovat symmetrisiä.

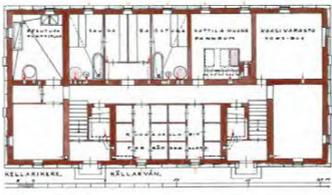
Rakennus edustaa tyyliiltään klassisismia. B-rakennuksesta tutut päätyjulkisivujen pilastereista ja juokseva koira-kuviosta koostuvat koristeaiheet toistuvat A-rakennuksen päädyissä.

Rakennuksen harjakatto on punatiilikatteinen, eikä rakennuksessa ole kattoikkunoita. Julkisivut rakennettiin tiilestä, ja ne on rapattu joko valkoiseksi tai murrettu vihreäksi. B- ja C-rakennuksen tapaan.⁵⁷ A-rakennus on ilmeeltään rakennuksista yksinkertaisin, eikä sen julkisivuissa ole päätyjulkisivujen lisäksi muita koristeaiheita.

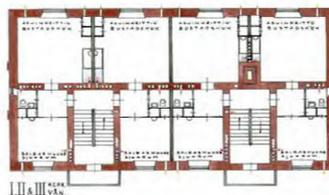
Rakennuksen ikkuna-aukotus on hyvin säännöllistä. Pihan puoleisella kaakkoisjulkisivulla on muiden rakennusten tapaiset kuusiruutuiset ikkunat kaikissa kolmessa kerroksessa. Porrashuoneita on korostettu B-rakennuksen tapaan yhteneväisemmällä ikkunapinnoilla: sisäänkäynnin ja parvekkeen oven yläpuolelle on sijoitettu allekkain kaksi kuusiruutuista ikkunaa. Kummallakin päätyjulkisivulla on kolme allekkaista, yksiruutuista, neliönmuotoista ikkunaa pilastereiden välissä. Luoteisen, Tammisaarenkadun puoleisen julkisivun ikkunat ovat suurempia, yhdeksänruutuisia

⁵⁷ Mäkinen, 2016, 22; Helsingin kaupungin tilastotoimisto 1933, 13.

Rakennus A, 1931

↑ Alkuperäinen kellarin pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alkuperäinen 1.-3. kerroksen pohjapiirustus.
Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

ikkunoita. Sisäänkäyntejä on korostettu vahvoilla, kiviaineisilla kehysaiheilla. Rakennuksen sokkeli on ladottu graniittiharkoista. Sokkelissa on seitsemän ikkunaa Tammissaarenkadun puolella, neljä pihan puolella sekä kaksi kummassakin päädyssä.

POHJARATKAISU JA SISÄTILAT

Pohjaratkaisu mukailee kahden muun rakennuksen pohjaratkaisuja. Kuten B-rakennuksessa, myös A-rakennuksessa on kaksitoista kappaletta yhdenlaisia asuntoja. Asunnoissa on kussakin sairashuone, asuinkeittiö ja eteis- ja wc-tilat. Asuntopohjat ovat samanlaisia kuin B-rakennuksessa, mutta A-rakennuksen asuntoihin ei ole rakennettu uuneja. Rakennukseen on asennettu keskuslämmitys ja uunien sijaan asunnot ovat lämmenneet vesikiertoisten pattereiden avulla.

Kuten muissa rakennuksissa, kellarikerroksessa on ollut huoneistokohtaiset ruokakellarit. Puokellareita ei uunien poistuttua enää tarvittu ja niiden tilalle kellarin on rakennettu pannuhuone

sekä koksivarasto. Lisäksi kellarissa sijaitsevat pesutupa, koko rakennuksen asukkaiden yhteiset pukuhuoneet ja saunatilat sekä kaksi nimeämätöntä tilaa rakennuksen kummassakin päädyssä. Saunatiloja on rakennettu yhden sijaan kaksi kappaletta.

Ullakkokerroksen pohjapiirustus ei kuulu alkuperäiseen piirustusaineistoon.

Porrashuoneisiin avautuvat kerrostasot ovat viisipeilisiä puuovia, joiden yläpuolella on puolikaaren muotoiset ikkunat.

RAKENNERATKAISUT JA TALOTEKNIikka

Rakennuksen kivijalka on ladottu graniittiharkoista. Ulkoseinät on muurattu tiilestä, samoin kuin rungon muut pystyrakenteet.

Huoneistojen lattiapinnat ovat puuta ja seinäpinnat rapattua tiiltä. Välipohjat on tehty oletettavasti asuntojen osalta alalaattapalkistorakenteisina ja käytävien sekä märkätilojen osalta kaksoislaattarakenteisina, kuten B- ja C-rakennuksessa.⁵⁸ Vesi-

katto on rakennettu puurakenteisena, ja katemateriaalina on tiili. Rakennuksen katolla on kaksi leveää savupiippua sekä neljä kapeampaa savupiippua. Rakennuksen julkisivuissa on runsaasti raitisilmäsäleikköjä.

Rakennuksessa on muista rakennuksista poiketen keskuslämmitys. Kellarissa sijaitsevassa pannuhuoneessa on lämmitetty vettä käyttämällä polttoaineena koksia eli kivihiltä. Vesi on johdettu edelleen lämminvesipattereihin, jotka sijaitsevat huoneissa ikkunoiden alla. Asuinkeittiöissä on ollut puuliesi ruoanlaittoa varten. Jokaisessa huoneistossa on oma wc, jossa on vesipiste. Lisäksi jokaisessa sairashuoneessa ja asuinkeittiöissä on ollut oma vesipiste.

⁵⁸ Vahnen, korjaustyöselostus 2015

Pihapiiri

Pihapiiri on muodostunut kolmen asuinrakennuksen ja yhden pienen ulkorakennuksen rajaamalle, suorakaiteen muotoiselle alueelle. A-rakennuksen rakentamiseen saakka pihapiiri pysyi luonnontilaisena, kallioisena ja männikköisenä. Pihan keskellä on vuoden 1943 ilmakuvasa suorakaiteen muotoinen oleskelualue, jota rajaavat neljä L-kirjaimen muotoista istutusaluetta. Istutusalueet ovat toteutuneet alkuperäiseen asemapiirroksen mukaan. Pihan pintamateriaaleina on ilmakuvan perusteella ollut hiekka ja nurmi. Korttelin lounainen Viipurinkadun puoleinen tontti on muodostunut metsäiseksi vyöhykkeeksi kadun ja pihapiirin välille.

↗ Hangonkadun rakennukset ja pihapiiri vuoden 1943 ilmakuvasa. Ilmakuva Puolustusvoimat. Kaupunkimittauspalvelut, Helsingin kaupunki.

→ C- ja B- rakennukset kuvattuna lounaasta, Viipurinkadun suunnalta. Sisäpiha on vielä kallioinen, eikä A-rakennusta ole rakennettu. Tuntematon kuvaaja, 1931, HKM.

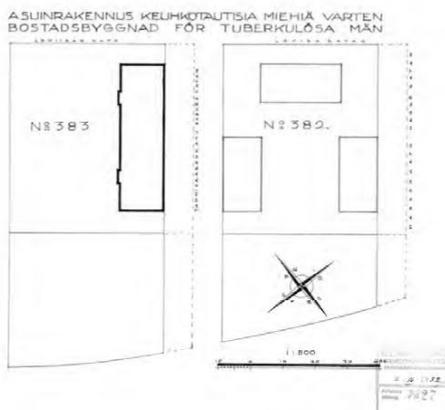

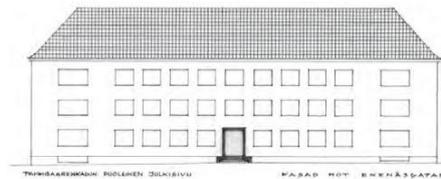
→ Sairashuone alkuperäisessä asussaan. Kalusteina on sänky, pöytä, tuoli ja yöpöytä, jonka päällä on kannellinen emaliastia ysköksiä varten. Kuva on otettu oletettavasti C-rakennuksen pihan puoleisesta sairashuoneesta. Tuntematon kuvaaja, mahdollisesti 1930-luku, HKM.

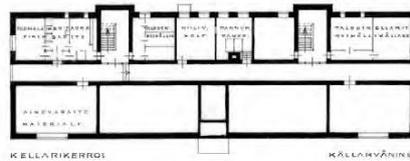
Neljäs rakennus (ei toteutettu)

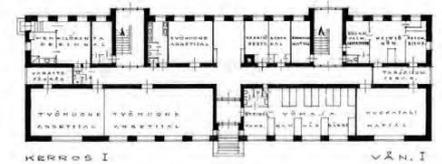
↑ Alustava asemapiirros neljänneen asuinrakennuksen sijainnista. HKA.

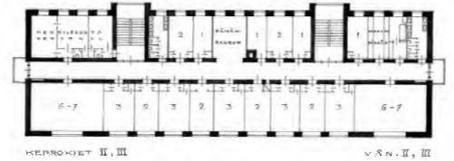
↑ Alustava Tammisaarenkadun puoleinen julkisivupiirustus. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alustava kellarin pohjapiirustus. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alustava 1. kerroksen pohjapiirustus. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

↑ Alustava 2.-3. kerroksen pohjapiirustus. Mittakaava sivulla 1:400. HKA.

Vuonna 1930, kun kolmatta asuinrakennusta suunniteltiin, Helsingin kaupungin terveydenhuoltolautakunta oli asettanut komitean pohtimaan yksinäisten keuhkotautisten miesten sijoituskysymystä. Vuoden 1932 syyskuussa komitea sai valmiiksi ehdotuksen asuntolan ja yömajan rakentamiseksi Hangonkadun asuntoloiden viereiseen kortteliin, Tammisaarenkadun toiselle puolelle.⁵⁹ Gunnar Taucherin suunnittelema rakennus oli edeltäjiään pitkänomaisempi, ja siihen sijoitetut toiminnot johtivat erilaiseen pohjaratkaisuun. Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen suunniteltuja tiloja olivat muun muassa yömaja ja ruokasali sekä henkilökunnan tilat

ja työhuoneet. Toiseen ja kolmanteen kerrokseen suunniteltiin yhden, kahden ja kolmen hengen huoneita sekä kuudesta seitsemään hengen huoneita niin, että kokonaisasukasmäärä olisi ollut noin 90 henkilöä.

Ehdotus ei kuitenkaan toteutunut, sillä kaupungin hallinnossa syntyi erimielisyyksiä siitä, jatkaisiko terveydenhuoltolautakunta tuberkuloosin vastaista työtä, vai siirtyisikö se sairaalahallituksen valvonnan alaiseksi. Päätöksen lykkääntymiseen vaikutti myös avoinna oleva kaupungin tuberkuloosilääkärin virka, sillä uudelle lääkäriille haluttiin antaa mahdollisuus lausua mielipiteensä asiasta. Vaikka tuberkuloosin vastaisen työn valvonnan päätettiin

pysyvän terveydenhuoltolautakunnalla ja uusi tuberkuloosilääkärin saatiin valittua, jäi yksinäisten keuhkotautisten miesten asuntolan suunnittelu kiireellisempien asioiden, kuten sairaalapaikkojen järjestämisen jalkoihin. Samalla kuitenkin todettiin, että kaupungin sairaalat olivat täynnä potilaita (kaikkiaan 92 kroonistunutta tuberkuloosipotilasta lokakuussa 1934), joiden paikka olisi oikeammin ollut "tuberkuloottisten asuntolassa", mikäli kaupungilla olisi ollut sellainen. Vuoden 1935 mietinnöissä asiaan nimitetyn komitean kerrotaan tulevan myöhemmin pohtimaan kysymystä asuntolan rakentamisesta.⁶⁰

59 Helsingin kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat 7/1935, liite 1.

60 Helsingin kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat 7/1935, liite 1.

4. Myöhemmät vaiheet

4.1 Muutokset toiminnassa

Hangonkadun rakennuksissa asui tuberkuloosipotilaiden perheitä vielä 1930-luvulla, mutta vähitellen rakennusten luonne alkoi muuttua. Rakennusten käyttötarkoitus tuberkuloottisten perheiden asuintalona oli jokseenkin menettänyt merkityksensä, sillä pelkästään Helsingissä tuberkuloottisia perheitä oli jo noin 2000.⁶¹ Vuonna 1936 uutisoitiin, että tuberkuloottisten perheiden asuintaloksi tarkoitettu rakennus muutetaan tuberkuloottisten miesten sairaskodiksi. Artikkelissa puhutaan yhdestä rakennuksesta, mutta oletettavasti kaksi kolmesta rakennuksesta muutettiin sairaskodeiksi vuonna 1936. Seuraavana vuonna 1937 kaupunki päätti muuttaa ”viimeisenkin” tontin rakennuksista yksinäisten tuberkuloosia sairastavien miesten asuntolaksi.⁶²

Vuoden 1954 lehtiarikkelissa kerrottiin kaupungin omistuksessa olevan kaksi tuberkuloosikotia, 50-paikkainen asuntola Hangonkadulla (rakennus B), 40-paikkainen Tammisaarenkadulla (rakennus A) sekä yksi tuberkuloottisten perheiden käytössä oleva asuntola Loviisankadulla (rakennus C). Tarvetta oli kuitenkin kaksinkertaiselle määrälle asuntoja, sillä asunnottomien potilaiden osuus sairaaloissa oli kasvanut niin suureksi, että se vei tilaa uusilta potilailta. Asunnottomien tuberkuloosipotilaiden kotiuttaminen oli mahdotonta, sillä heillä ei ollut kotia, johon kotiutus olisi voitu tehdä.⁶³

Helsingin kaupunki teki vuonna 1963 päätöksen Hangonkadulla sijaitsevan tuberkuloottisten miesten asuntolan muuttamisesta hoitokodiksi. Samalla päätettiin asuntoloiden muuttamisesta keskuslämmitteisiksi. Hangonkadun hoitokoti aloitti toimintansa

huhtikuussa 1964 Hangonkadun varrella olevassa B-rakennuksessa. Tuberkuloositoimiston alaisuudessa Laakson sairaalan jatkeena toiminut hoitokoti oli tarkoitettu keuhkotautiin sairastuneille miehille, jotka eivät enää tarvitse varsinaista sairaalahoittoa, mutta joita ei tartuntavaaran vuoksi voinut kotiuttaa sairaalasta. Monet hoitoa tarvitsevista potilaista olivat lisäksi asunnottomia.⁶⁴ Suurin osa potilaista oli keski-ikäisiä, yksinäisiä miehiä, ja heitä asui huoneen koosta riippuen kahdesta neljään miestä huonetta kohden.⁶⁵ Hoitokodin naapurirakennuksessa toimi yksinäisten miesten asuntola.⁶⁶ Hoitokodissa asuminen oli ilmaista, ja sen toimintaa rahoitti Helsingin kaupunki osittaisella valtion tuella.⁶⁷ Hoitokoti oli niin suosittu, että myös A- ja C-rakennus saneerattiin hoitokodeiksi vuonna 1967.

Rakennusten hallinta siirtyi Laakson sairaalalta sosiaalivirastolle vuonna 1988, ja uusi Hangonkadun kuntoutusyksikkö aloitti toimintansa C-rakennuksessa vuoden 1990 alussa. Rakennukset peruskorjattiin järjestelmällisesti 1990-luvun alussa käyttötarkoituksen muuttuessa: A-rakennus korjattiin vuonna 1991, B- ja C-rakennus vuonna 1993. Peruskorjauksen yhteydessä toteutettiin myös tilojen käyttötarkoitusten muutoksia. Muutokset on kuvailtu tarkemmin alaluvussa 4.2 *Muutoshistoria rakennuksittain*.

Kuntoutusyksikössä asui vuonna 1991 kaksikymmentä miestä, jotka jonottivat pääsyä tavallisiin Helsingin kaupungin asuntoihin. Hangonkadulla asuvien tavoitteena oli saada täyteen puoli vuotta ”rikkeetöntä, viinatonta asumista”, jonka jälkeen oli mahdollista päästä tavalliseen kaupungin vuokra-asuntoon. Odotusajat

kuitenkin venyivät yli vuoden pituisiksi, kun kuntoutujien etulyöntiasema hakijoiden joukossa poistettiin ja pisteytys muutettiin tasavertaiseksi hoitokodeista omaan asuntoon pyrkivien hakijoiden kanssa.⁶⁸

Hangonkadun rakennuksissa toimi ympärivuorokautinen vieroitushoitoyksikkö vuoteen 2014 saakka. Asiakaspaikkoja oli 29, ja keskimääräinen hoitoaika kesti noin viikon. 95% asiakkaista oli alkoholivieroitushoidossa, loput 5% lääkevieroitushoidossa. Asiakkaiden hoitotilat sijaitsivat A- ja B-rakennuksissa. C-rakennuksessa sijaitsi kahdeksan kriisiasumisen erityisasuntoa, toimistotiloja sekä yhden huoneen kokoinen kirjaston sivupiste.⁶⁹

Sosiaali- ja terveysministeriö sääti uuden asetuksen kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisala-kohtaisista edellytyksistä syyskuussa 2014, ja asetuksen voimaantulon alla päätettiin vieroitushoitoyksikön siirtämisestä Hangonkadulta Malmin sairaalan yhteyteen. A- ja B-rakennusten vuokrasopimukset irtisanottiin, ja ainoastaan C-rakennus kriisiasumisen erityisasuntoineen jatkoi toimintaansa. Tyhjilleen jääviin C-rakennuksen tiloihin suunniteltiin siirrettäväksi sopivaa sosiaali- ja terveysalan toimintaa.⁷⁰

Päivystysasetuksen voimaantulo oli viimeinen ja ratkaiseva tekijä hoitoalan toiminnan päättymiselle rakennuksissa. Tilat oli jo todettu liikuntaesteisten potilaiden kannalta vaikeiksi, ja neljässä kerroksessa toimiminen ilman hoitajakutsujärjestelmää potilasturvallisuuden kannalta jopa vaaralliseksi.⁷¹

61 Helsingin Sanomat 230/1936, 7.

62 Helsingin Sanomat 264/1937, 8.

63 Helsingin Sanomat 107/1954, 4.

64 Helsingin Sanomat 112/1963, 6.

65 Uusi Suomi 137/1967, 8.

66 Hackzell, 1988, 176.

67 Uusi Suomi 137/1967, 8.

68 Piirta, 1991.

69 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto 2014, liite.

70 Ibid.

71 Ibid.

4.2 Muutoshistoria rakennuksittain

Rakennus C, 1924

1967

C-rakennus peruskorjattiin rakennuksen käyttötarkoituksen muutuksessa hoitokodiksi vuonna 1967. Rakennukseen asennettiin keskuslämmitys ja sen vesi- ja viemärijärjestelmä uusittiin. Vuoden 1967 rakennuspiirustuksia ei löytynyt arkistoista, mutta joitain tilojen käyttötarkoituksen muutoksia on oletettavasti toteutettu. Muutokset suunniteltiin oletettavasti Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

1993

Loviisankadun rakennus peruskorjattiin kuntoutusyksikön käyttötönsamaan aikaan B-rakennuksen kanssa. Muutokset suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

Ensimmäisessä kerroksessa asuinhuoneet ja yksi keittiöistä muutettiin henkilökunnan työhuoneiksi, ja koillispäädyn asunnon molemmat huoneet oleskelutiloiksi. Toisen ja kolmannen kerroksen asunnot muutettiin soluasunnoiksi. Pienempien päätyasuntojen keittiöt muutettiin asuinhuoneiksi, ja pienten asuntojen molempiin huoneisiin lisättiin keittiöt. We-tilojen ja komeroiden välisiä seinäniä purettiin ja we-tilojen kokoa kasvatettiin koko rakennuksessa.

Keittiöissä olleet, ulkoseinän vastaiset kylmäkaapit purettiin ja seinärakenne paikattiin sisäpuolelta täyspaksuksi. Kellarissa olleet ruokakomerot purettiin ja tilat muutettiin tarvikevarastoiksi. Pesuhuoneeseen rakennettiin uudet puku- ja pesuhuone sekä sauna. Pesutuvasta lohkaistiin tila pienelle we:lle.

Ulkoseinissä olevat tuuletusaukot muurattiin umpeen, ja rakennukseen lisättiin koneellinen ilmanvaihto.

2010

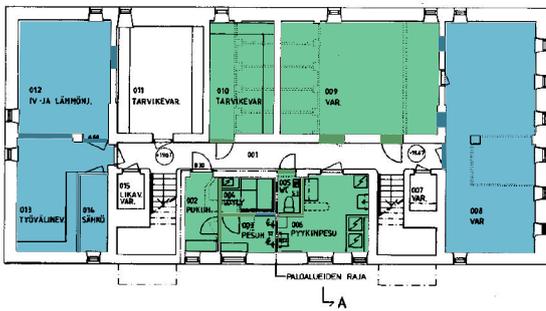
Kuntoutusyksikön tiloihin tehtiin muutoksia rakennuksen toisessa ja kolmannessa kerroksessa vuonna 2010. Muutokset suunnitteli Kari Leppänen Arkkitehdit oy.

Toisen ja kolmannen kerroksen soluasunnot muutettiin asunnoiksi, keittiöt ja huoneissa olevat altaat purettiin ja tilalle rakennettiin uudet keittiöt. Joitain asuntojen ja huoneiden välisiä, myöhemmin lisättyjä ovia poistettiin, ja yksi kolmannelta kerroksesta poistettu asunnon sisäinen ovi palautettiin. We-tilat säilyivät ennallaan lukuun ottamatta yhtä kolmannen kerroksen we-tilaa, johon lisättiin we-istuin pyykinpesukoneen paikalle.

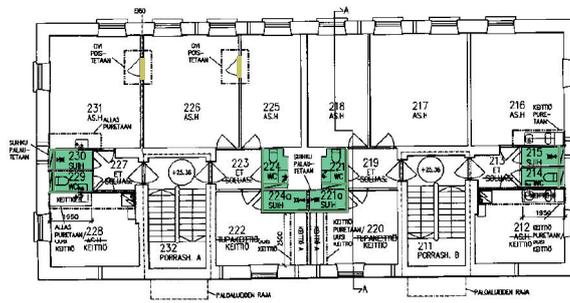
Muutostöinä rakennukseen korjattiin kahdeksan asuntoa: kumpaankin kerrokseen neljä asuntoa, joista kahdessa oli yksi makuuhuone ja kahdessa kaksi makuuhuonetta.

Rakennus C

MUUTOSKAAVIOT

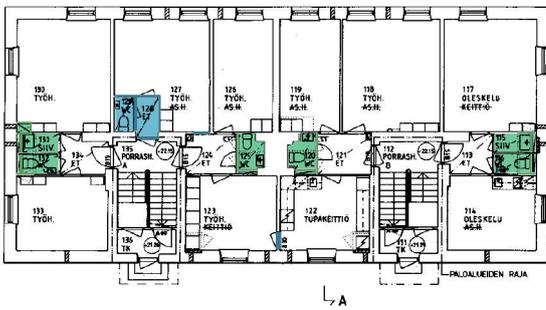

↑ Kellarikerroksen muutoskaavio. Kaavion pohjana on vuoden 1993 pohjapiirustus. Alkuperäiset rakenteet on esitetty valkoisella. RakVV.

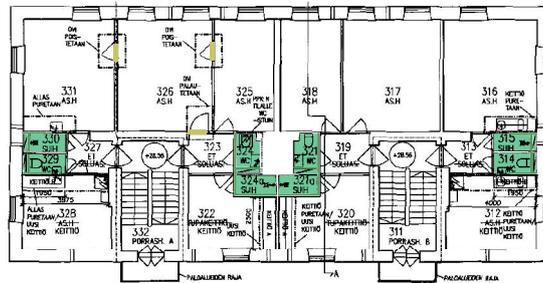

- 1963 muutokset
- 1993 muutokset
- 2010 muutokset

↑ 2. kerroksen muutoskaavio. Kaavion pohjana on vuoden 2010 pohjapiirustus. Alkuperäiset rakenteet on esitetty valkoisella. RakVV.

↑ 1. kerroksen muutoskaavio. Kaavion pohjana on vuoden 1993 pohjapiirustus. Alkuperäiset rakenteet on esitetty valkoisella. RakVV.

↑ 3. kerroksen muutoskaavio. Kaavion pohjana on vuoden 2010 pohjapiirustus. Alkuperäiset rakenteet on esitetty valkoisella. RakVV.

Rakennus B, 1927

1963

B-rakennus peruskorjattiin vuonna 1963, kun rakennukseen oli päätetty perustaa Hangonkadun hoitokoti. Muutokset suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

Ensimmäisessä kerroksessa keskimmäisten asuntojen asuinkeittiöiden välinen seinä purettiin ja huoneet yhdistettiin ruokailu- ja seurusteluhuoneeksi. Päätyasuntojen asuinkeittiöistä toinen muutettiin neljän potilaan huoneeksi ja toinen ruokailuhuonetta palvelevaksi jakelukeittiöksi. Asuinkeittiöiden ulkoseinän vastaiset kylmät komerot purettiin, ja niiltä osin seinärakenne vahvistettiin täyspaksuksi. Sairashuoneista kaksi muutettiin kahden potilaan huoneeksi, yksi päivystäjä- ja kansliahuoneeksi ja yksi apuhoitajan huoneeksi. Päätyasuntojen komerot ja wc-tilat purettiin ja tilalle rakennettiin suuremmat kylpyhuoneet, joissa oli kylpyamme. Keskimmäisten asuntojen wc-tilat purettiin ja tilalle rakennettiin kaksi pienempää wc-tilaa sekä huuhteluhuone, johon oli ovi molemmista eteisistä.

Toisessa kerroksessa keittiöt kylmine komeroineen purettiin ja kaikista asuinkeittiöistä tehtiin neljän potilaan huoneita. Sairashuoneista kolme muutettiin kahden potilaan huoneeksi ja yksi vahtimestarin huoneeksi. Wc-muutokset toteutettiin kuten ensimmäisessä kerroksessa.

Kolmannen kerroksen asuinkeittiöiden keittiökalusteet purettiin ja huoneisiin sijoitettiin kaksi neljän potilaan huonetta, siivoojen huone sekä apuhoitajien huone. Sairashuoneista kaksi muutettiin hoitajan huoneiksi, yksi eristyshuoneeksi ja yksi kahden potilaan huoneeksi. Päätyasuntojen wc-tilat ja siivouskomerot muutettiin alempien kerrosten tapaan suuremmiksi kylpyhuoneiksi. Keskimmäiset wc-tilat jätettiin ennalleen.

Kellarikerroksen puukellarit purettiin ja niiden tilalle rakennettiin askarteluhuone ja likavaatevarasto. Pesutuvan tilalle

rakennettiin liinavaate- ja vuodevaatevarasto. Kellarin muita tiloja olivat pukuhuone, sauna sekä kaksi varastoa.

Rakennukseen asennettiin keskuslämmitys, minkä johdosta vanhat uunit purettiin kaikista sairashuoneista. Viisipeiliset kerrostaso-ovet korvattiin laakaovilla, ja ovien yläpuoliset kaari-ikkunat poistettiin.

1993

B-rakennus peruskorjattiin kuntoutusyksikön tarpeisiin vuonna 1993. Muutokset suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

Ensimmäisessä kerroksessa olevat asuinhuoneet muutettiin työhuoneiksi. Toisen kerroksen päätyhuoneistojen huoneet muutettiin kahden ja kolmen hengen huoneiksi. Keskellä sijaitsevat suuret huoneet muutettiin oleskelu- ja ryhmähuoneiksi, pienemmät puolestaan liinavaatevarastoksi ja tupakkahuoneeksi. Kolmannen kerrokseen sijoitettiin yhden, kahden ja kolmen hengen huoneita. Kellarikerroksen ruokavarastot purettiin ja muutettiin tarvikevarastoiksi. Alkuperäisen pesutuvan ja saunan tilat yhdistettiin ja niiden tilalle rakennettiin uusi, tilavampi sauna ja pukuhuone. Rakennuksen keskellä ollut askarteluhuone muutettiin miesten ja naisten pukuhuonetiloiksi. Kellariin rakennettiin myös uusi pesutupa.

Rungon keskellä olevat wc-tilat purettiin kaikissa kerroksissa, jolloin saatiin avattua kulku porrashuoneiden välille. Entisten siivouskomeroitten paikalle rakennettiin uusia wc-tiloja ja siivouskomeroita. Päätyasuntojen wc-tilat jaettiin kahtia wc-tiloiksi ja siivouskomeroiksi.

Ulkoseinissä olevat tuuletusaukot muurattiin umpeen ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa, ja rakennukseen asennettiin koneellinen ilmanvaihto.

Rakennus A, 1931

1967

A-rakennus peruskorjattiin hoitokodiksi vuonna 1967. Muutokset suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

Ensimmäisen kerroksen keskimmaisten asuntojen asuinkeittiöiden välinen seinä purettiin ja huoneet yhdistettiin ruokailuhuoneeksi. Toinen viereisistä asuinkeittiöistä muutettiin jakelukeittiöksi ja toinen neljän hengen potilashuoneeksi. Keittiön viereinen sairashuone muutettiin henkilökuunan huoneeksi, ja asunnossa olevan komeron tilalle rakennettiin suihku. Toisessa päädyssä olevan asunnon sairashuone muutettiin kahden hengen potilashuoneeksi, ja asunnon wc-tilan ja siivouskomeron tilalle rakennettiin suurempi kylpyhuone. Keskimmaisten asuntojen sairashuoneet muutettiin päivystys- ja kansliahuoneeksi sekä eristysluoneeksi. Huoneiden välille avattiin ovi. Keskimmaisten asuntojen wc-tilat purettiin ja niiden tilalle rakennettiin kaksi pienempää wc-tilaa sekä huuhteluhuone.

Toisen kerroksen asuinkeittiöt muutettiin neljän hengen potilashuoneiksi. Potilashuoneiden välille avattiin oviaukot niin, että kaksi neljän hengen huonetta olivat yhteydessä toisiinsa. Keittiökaluasteet ja kylmät komerot purettiin, ja komeroitten kohdalta ohuempi ulkoseinä rakenne rakennettiin täyspaksuksi. Pienempiin sairashuoneisiin sijoitettiin yksi kahden potilaan huone, tupakka-huone, liinavaate- ja vuodevaatevarasto sekä hoitajien pukuhuone. Hoitajien pukuhuoneen viereisten komeroitten tilalle rakennettiin

suihku ja wc-tilaa suurennettiin hieman. Toisessa päädyssä olevan asunnon wc-tilan ja siivouskomeron tilalle rakennettiin suurempi kylpyhuone. Keskimmaisten asuntojen wc-tilat ja komerot purettiin, ja tilalle rakennettiin wc, siivouskomero sekä pieni komero, jossa oli lavaaari. Wc-tilojen purkamisen yhteydessä muodostui käytävä kahden porrashuoneen välille.

Kolmannessa kerroksessa kaikki huoneet muutettiin kahden hengen ja neljän hengen potilashuoneiksi. Keittiökaluasteet ja kylmät komerot purettiin ja komeroitten kohdalla seinärakenne rakennettiin täyspaksuksi. Päätyasuntojen wc-tilat ja siivouskomerot purettiin, ja niiden tilalle rakennettiin suuremmat kylpyhuoneet. Keskimmaiset wc-tilat ja komerot purettiin ja niiden tilalle rakennettiin wc-tila, siivouskomero sekä pieni lavaaarillinen komero. Wc-tilojen purkamisen myötä porrashuoneiden välille muodostui yhdyskäytävä.

Kellariin pesutuvan ja kahden saunan tilalle rakennettiin askarteluhuone ja televisiohuone. Ruokakellarit purettiin ja niiden tilalle rakennettiin pesu- ja pukuhuoneet, sauna sekä siivouskomero. Lisäksi kerroksen rakennettiin uusi pesutupa kuivaushuoneineen, sekä puhtaiden ja likaisten vaatteiden varastot.

Kellarin käyttömuutoksista aiheutui myös julkisivumuutoksia, sillä kellarin käyttämäärän kasvaessa kerroksen tarvittiin toinen poistumistie. Rakennuksen lounaispäätyyn rakennettiin kattamaton porras, joka vei kellarin käytävästä suoraan ulos. Viisipeiliset kerrostaso-ovet korvattiin laakaovilla, ja ovien yläpuoliset kaari-ikkunat poistettiin.

1991

A-rakennus peruskorjattiin kuntoutusyksikön tarpeisiin vuonna 1991. Muutokset suunniteltiin Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosastolla.

Ensimmäisessä kerroksessa suoritettiin erinäisiä tilojen käyttötarkoituksen muutoksia. Kerroksen sijoitettiin kolme työhuonetta ja kanslia olemassa olevien henkilökunnan huoneen, jakelukeittiön ja ruokasalin lisäksi. Porrashuoneet yhdistävältä ensimmäisen kerroksen käytävältä purettiin kaksi wc-tilaa. Käytävän ja huoneiden välistä seinää siirrettiin käytävää kohti, ja käytävän varrelle rakennettiin uusi siivouskomero ja wc. Toisen kerroksen pihan puoleisiin huoneisiin sijoitettiin osastonhoitajan huone, työhuone, liinavaatevarasto sekä yhden hengen asuinhuone. Kolmannessa kerroksessa pihan puoleisiin huoneisiin sijoitettiin yhden hengen huoneita sekä terapiahuoneita. Toisen ja kolmannen kerroksen suuremmat, kadun puoleiset huoneet olivat neljän hengen asuinhuoneita.

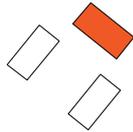
Kellarikerroksen ruokakellareiden tilalle rakennettiin sauna pesu- ja pukuhuoneineen, sekä likavaatevarasto. Entisten saunojen tilalla olevaan oleskelutilaan rakennettiin puhelinkomero. Entinen potilasvaatevarasto muutettiin selviämishuoneeksi, ja sen yhteyteen rakennettiin wc-tila. Pesutuvassa oleva siivouskomero muutettiin kuivaushuoneeksi.

Ulkoseinissä olevia tuuletusaukkoja muurattiin umpeen, ja rakennukseen lisättiin koneellinen ilmanvaihto.

5. Nykytila

5.1 Sisätilat

Kohteessa on tehty katselmus 24.01.2023. Katselmuksessa tehdyt havainnot ja niitä tukevat dokumentointivalokuvat on esitetty tässä kappaleessa.

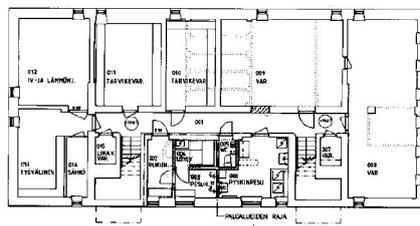
Rakennus C

Pihapiirin vanhimman C-rakennuksen tilajako on säilynyt parhaiten alkuperäisenä. Alkuperäiset väliseinät ovat paikallaan eikä asuntoja yhdistäviä väliovia ole lisätty. Asunnoissa on sekä alkuperäisiä että uusia väliovia. Asuntojen sisäpinnat on uusittu pääosin 1990-luvulla, muutama asunto 2010-luvulla. Porrashuoneisiin johtavat kerrostaso-ovet ovat säilyneet alkuperäisinä. Yksi kerrostaso-ovi on lisätty ensimmäiseen kerrokseen. Porrashuoneet ovat säilyneet, mutta seinäväriytyksiä on uusittu.

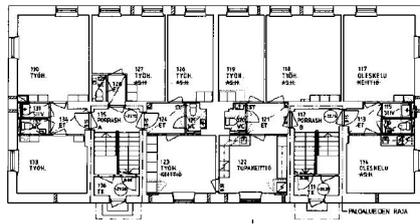
TILAJAKO

Rakennuksen kellarissa on sauna, puku- ja pesuhuone sekä pyykinpesuhuone. Muut kellarin tilat ovat varastoja ja teknisiä tiloja. Ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa kerroksessa on asuntoja. Yhdessä asunnossa on vuokralainen ja kahdessa asunnossa on luottamusmiesten toimitiloja. Ullakkokerros on kylmää tilaa.

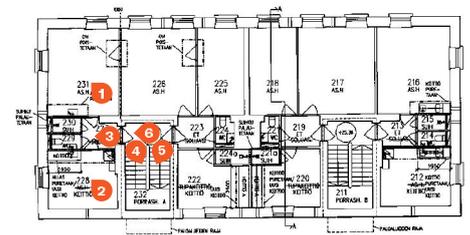
Asuntojen väliset seinät ovat säilyneet muutamaa lisättyä ja sittemmin poistettua ovea lukuun ottamatta koskemattomina, ja muutokset keskittyvät lähinnä tilojen käyttötarkoituksiin ja materiaaleihin. Asuntojen sisäisiin väliseiniin on tehty pieniä muutoksia. Asuntoihin on asennettu uusia keittiö- ja kiintokalusteita.

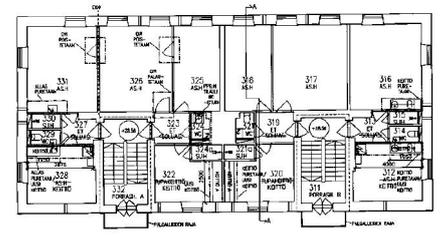
↑ Kellarikerroksen pohjapiirustus 1993.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 1. kerroksen pohjapiirustus 1993.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 2. kerroksen pohjapiirustus 2010. Pohjakaavioon on merkitty sisätilojen valokuvapaikat.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 3. kerroksen pohjapiirustus 2010.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

Rakennus C

ESIMERKKIASUNTO

Esimerkkiasunto sijaitsee rakennuksen kaakkoispäädyssä toisessa kerroksessa. Asunnossa on eteinen, suihku, wc sekä kaksi asuinhuonetta. Asunnon tilahahmo on alkuperäinen.

Eteinen on pieni tila, josta kuljetaan kaikkiin huoneisiin. Tilassa on sileä alakatto ja maalatut kipsiseinät. Tilassa on profiloitu, harmaaksi maalattu puinen jalkalista sekä sinertävä muovimattolatia. WC:n ja suihkun ovet ovat alkuperäiset, kapeat kolmipeiliovet, joissa on profiloituidut karmit. Ovien peilit ovat yksinkermaisat ja pelkistetyt. Ovet on maalattu valkoiseksi. Asuinhuoneisiin johtavat ovet ovat uusia laakaovia.

Asuinhuoneet ovat suorakaiteen muotoisia tiloja, joista suuremmassa on kaksi ikkunaa ja pienemmässä on yksi ikkuna. Huoneiden katto ja seinäpinnat on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Katon ja seinäpinnan raja on pyöristetty. Huoneissa on sekä profiloitua että suoraa, harmaaksi maalattua jalkalista. Pienemmässä huoneessa on uusi keittiökaluste 2010-luvulta. Ikkunat ovat uusittuja, ja ikkunapenkit on päällystetty sinertävällä keraamisella laattalla.

Molemmissa huoneissa on 1960-luvulla asennetut, vesikiertoiset lämpöpatterit, jotka on ripustettu ikkunoiden alle. Patterien vesijohdot on asennettu pintaan. Suuremmassa huoneessa on uudempia sähkökouruja. Huoneiston valaisimet ovat uusia.

Osassa kolmannen kerroksen asunnoista on uusi laminaattilattia rakennuksissa yleisesti käytetyn muovimaton sijaan.

YHTEISTILAT

Rakennuksessa ei ole yhteistiloja kellarissa sijaitsevien pesu- ja pyykkitilojen lisäksi.

→ Huoneen tilahahmo on säilynyt ennallaan. Lämpöpatterit on lisätty 1960-luvun peruskorjauksen yhteydessä.

↓ Asunnon pienemmässä huoneessa oleva keittiökaluste on 2010-luvulta.

↘ Eteisessä on säilynyt alkuperäisiä kolmipeilisiä välivoivia.

Rakennus C

PORRASHUONE

Porrashuone on ensimmäisestä kerroksesta ullakkokerrokseen jatkuva yhtenäinen tila. Porrashuoneessa on betoninen, kaksisyöksyinen porras sekä betoniset porrastasanteet. Porrastasanteelta on kulku kahteen asuntoon kaikissa kerroksissa. A-porrashuoneen ensimmäisessä kerroksessa tasanteelta on kulku kolmeen asuntoon, sillä porrashuoneeseen lisättiin uusi asuinhuoneiston ovi 1960-luvulla.

Porrashuoneen katto ja seinät on rapattu ja maalattu. Värimaailma porrashuoneessa A on vaaleansininen ja porrashuoneessa B puolestaan vaaleanvihreä. Seinän alaosa on maalattu vaalealla värillä, värialueiden raja on maalattu kapea raita. Maalaus mukaillee alkuperäistä tyyliä.

Portaan etenemän etureuna on hieman ulkoneva. Etenemissä on liukuesteet. Porrassyöksyn alapinta on tasainen ja valkoiseksi maalattu. Portaan sisäreunassa on metallinen neliöprofiilinen pinnakaide. Pinnakaiteen päällä on vaaleanharmaaksi maalattu puinen, yksinkertainen käsijohde. Porrashuoneissa ei ole seinäkiinnitteisiä käsijohteita.

Porrashuoneissa on neliön muotoiset, kaksipuitteiset puukunat, joissa on muratut ikkunapenkit. Ikkunapenkit on maalattu seinän väriin. Parvekeovien yläpuolella on kuusiruutuiset, kaksipuitteiset puukunat. Porrashuoneiden ikkunat on uusittu.

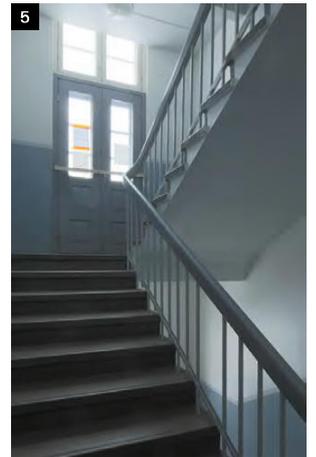
Porrashuoneissa olevat parvekeovet on uusittu alkuperäistä mallia mukailien. Ovet ovat kaksilehtiset puiset pariovet, joiden alaosassa on kaksi neliön muotoista puupeiliä ja yläosassa korkea ikkuna. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan.

Asuntojen kerrostaso-ovet ovat alkuperäisiä kolmipeilisiä puuvia, joissa on yksinkertaiset ja pelkistetyt peilit. Ovissa on uudet vetimet, lukitukset ja ovipumput. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan.

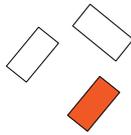
→ C-rakennuksen toisessa porrashuoneessa on vaaleansininen värimaailma. Porras on säilynyt alkuperäisenä, mutta kaide on maalattu myöhemmin.

→→ Porrastasanteelta on käytti tuuletusparvekkeelle. Parvekkeen ovet on uusittu alkuperäisen mallin mukaan.

→ Asuntojen kerrostaso-ovet ovat säilyneet alkuperäisinä.

Rakennus B

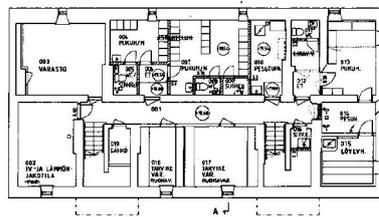

B-rakennuksen tilajako on säilynyt suurelta osin alkuperäisenä, mutta asuntoja on yhdistelty toisiinsa purkamalla väliseiniä ja lisäämällä uusia väliovia. Asunnoissa on sekä alkuperäisiä että uusia väliovia. Asuntojen sisäpinnat on uusittu 1990-luvulla. Porrashuoneisiin johtavat kerrostaso-ovet on uusittu. Porrashuoneet ovat säilyneet, mutta seinäväriytyksiä on uusittu.

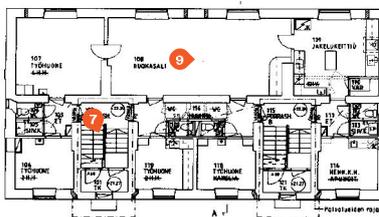
TILAJAKO

Rakennuksen kellarissa on sauna, puku- ja pesuhuoneet sekä pesutupa. Muut kellarin tilat ovat varastoja ja teknisiä tiloja. Ensimmäisessä kerroksessa on yhteinen ruokasali ja jakelukeittiö sekä kaksi yhteistä wc-tilaa. Muut ensimmäisen kerroksen huoneet on muutettu työhuoneiksi. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa on pieniä asuinhuoneita sekä suuria asuinhuoneita, joiden välille on avattu ovia. Päätyasunnoissa on kylpyhuoneet. Rakennuksen keskellä toisessa kerroksessa on wc ja siivouskomero, kolmannessa kerroksessa puolestaan wc, siivouskomero ja suihku. Ullakkokerros on kylmää tilaa. Rakennus on ollut tyhjiillään vuodesta 2015 lähtien.

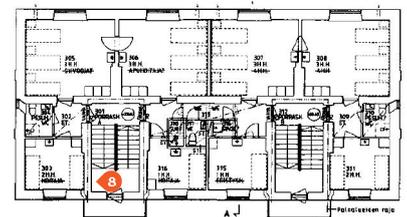
Rakennuksen keskellä sijaitsevia asuntoja on yhdistelty suuremmiksi tiloiksi 1960- ja 1990-luvuilla. Päädyissä sijaitsevien asuntojen tilajahmot ovat pääasiassa ennallaan, ja niissä on vain vähäisiä väliseinämuitoksia. Yleisellä tasolla muutokset keskittyvät lähinnä tilojen käyttötarkoitukseen sekä materiaaleihin. Asuntoihin on asennettu uusia keittiö- ja kiintokalusteita.

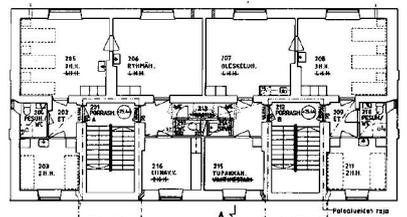
↑ Kellarikerroksen pohjapiirustus 1993.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 1. kerroksen pohjapiirustus 1993. Pohjakaavioon on merkitty sisätilojen valokuvauspaikat.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 2. kerroksen pohjapiirustus 1993. Pohjakaavioon on merkitty sisätilojen valokuvauspaikat.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

↑ 3. kerroksen pohjapiirustus 1993.
Mittakaava sivulla 1:300. RakVv.

Rakennus B

PORRASHUONE

Porrashuone on ensimmäisestä kerroksesta ullakkokerrokseen jatkuva yhtenäinen tila. Porrashuoneessa on mosaiikkibetoninen, kaksisyöksyinen porras sekä mosaiikkibetoniset porrastasanteet. Porrastasanteelta on kulku kahteen asuntoon kaikissa kerroksissa.

Porrashuoneen katto ja seinät on rapattu ja maalattu. Porrashuoneiden seinät on maalattu alkuperäisen mallin mukaan. Seinän alaosa on maalattu siniharmaaksi ja yläosa valkoiseksi. Värialueita jakaa tummanharmaa koristeraita. Toisen kerroksen seinässä on esillä noin 40x40 cm kokoinen ote, jossa on alkuperäistä seinäväritystä. Alkuperäiset värisävyt olivat vaalea okra seinän yläosassa ja hiukan vihertävä harmaa seinän alaosassa. Värien välillä kulki tummanharmaa raita.

Portaiden etenemän etureuna on hieman ulkoneva. Porrassyöksyn alapinta on tasainen ja maalattu valkoiseksi. Portaan sisäreunassa on mustaksi maalattu metallikaide, jossa on neliöprofiiliset pinnat. Pinnojen juuressa on neliön muotoinen jalusta. Pinnakaiteen päällä on tumman petroolin väriseksi maalattu puinen, koverrettu käsijohde. Porrashuoneissa ei ole seiiniin kiinnitettyjä käsijohteita.

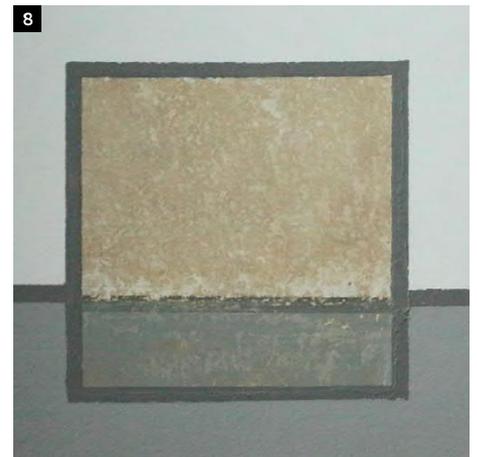
Porrashuoneissa on neliön muotoisia kaksipuitteisia puuikkunoita, joissa on seinän väriin maalatut, muuratut ikkunapenkit. Ikkunoissa on sisäpuolella kaksi ruutua ja ulkopuolella neljä ruutua. Kaikki porrashuoneiden ikkunat on uusittu.

Porrashuoneissa olevat parvekkeen ovet on uusittu alkuperäistä mallia mukaillen. Ovet ovat yksilehtiset, puiset nelipeiliovet, joiden ylin peili on lasia. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan.

Asuntojen kerrostaso-ovet ovat uusittuja laakaovia, joissa on uudet vetimet, lukitukset ja ovipumput. Ovien yläpuoliset puolikaari-ikkunat on purettu. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan.

↑ Porrashuoneen yleisilme on säilynyt alkuperäisenä. Seinäväritystä ja ikkunoita on uusittu alkuperäisen mallin mukaan.

↑ B-rakennuksen porrashuoneessa on tehty väritutkimusta. Seinästä on otettu esille noin 40x40 cm kokoinen ote vanhaa seinäväritystä.

Rakennus B

YHTEISTILAT

Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on yhteiskäytössä oleva ruokasali.

Ruokasali on pitkänomainen tila, joka on muodostettu kahdesta entisestä asuinhuoneesta purkamalla niiden välinen seinä. Salin katto ja seinät on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Salissa on siniharmaaksi maalatut puinen profiloitu jalkalista ja puinen pyöreä mattolista. Tilassa on sinertävä muovimattolattia.

Ruokasalissa on kaksi ikkunaa, jotka on uusittu mahdollisesti 1960-luvulla. Kahden puitteen väliin on lisätty kolmas puite myöhemmässä vaiheessa. Ikkunapenkit on päällystetty valkoisella kylpyhuonelaatalla.

Tilassa on kaksi yksi-ikkunaista lasiovea, yksi ikkunaton laakaovi ja yksi keittiöön johtava laakaovi, jossa on kapea vertikaalinen ikkuna. Ovet on uusittu.

Tilan lounaisnurkassa on oletettavasti 1990-luvun keittiökaluuste. Tilassa on uusia valaisimia ja sähkökouruja. Ikkunoiden alla on 1960-luvulla lisätyt ripustetut lämpöpatterit. Ruokasalissa ei ole A-talon ruokasalin tavoin ilmanvaihtokoteloita. Käytävän vastaisella seinällä on uusia ilmanvaihtorilöitä ja keskusradion kaiuttimia.

↑ Rakennuksen ensimmäisen kerroksen asuntojen suuremmat huoneet yhdistettiin yhdeksi ruokasaliksi 1960-luvulla. Kuvassa näkyvä keittiökaluuste on oletettavasti 1990-luvulta.

Rakennus A

ESIMERKKIASUNTO

Esimerkkiasunto sijaitsee rakennuksen lounaispäädyssä kolmannessa kerroksessa. Asunnossa on eteinen, kylpyhuone ja kaksi neliskulmaista huonetta. Asunnon tilahahmo on lähes alkuperäinen: kylpyhuone oli alun perin jaettu kahtia wc-tilaksi ja siivouskomeroksi. Lisäksi suuremmasta asuinhuoneesta on avattu väliovi viereiseen asuntoon.

Eteinen on pieni tila, josta kuljetaan kaikkiin huoneisiin. Tilan katto ja seinät ovat rapatut ja maalatut. Eteisessä on kolme puista, valkoiseksi maalattua peili ovea. Ovissa on kussakin neljä yksinkertaista, pelkistettyä peiliä. Asuinhuoneisiin vievät ovet ovat alkuperäiset. Kylpyhuoneen ovi on lisätty 1960-luvulla, ja se on joko alkuperäinen, muualta siirretty ovi tai alkuperäisen mallin mukaan uusittu. Tilassa on suora, harmaaksi maalattu puinen jalkalista sekä sinertävä muovimattolattia.

Asuinhuoneet ovat suorakaiteen muotoisia tiloja, joissa kummassakin on yksi ikkuna. Asuinhuoneiden katto on rapattu ja maalattu valkoiseksi, samoin huoneiden seinät. Ikkunat ovat osin uusitut, osin alkuperäiset. Paksut ikkunapenkit on maalattu valkoiseksi. Asuinhuoneiden lattiat ja jalkalista ovat kuten muualla rakennuksessa. Ikkunoiden alla syvennyksissä on alkuperäiset lämpöpatterit.

Suuremmassa asuinhuoneessa on 1960-luvun laakaovi, joka johtaa viereisen asunnon suurempaan asuinhuoneeseen. Tilassa on riippuvat loisteputkivalaisimet, sähköjohtoja pintavetoina, hälytysjärjestelmä ja vesipiste.

→ Vierekkäisten asuntojen suurempia huoneita on yhdistetty toisiinsa väliovien avulla. Suuremmat asuinhuoneet ovat keskenään samanlaisia.

→ A-rakennuksen asunnoissa on säilynyt alkuperäisiä nelipellisiä väliovia.

Rakennus A

PORRASHUONE

Porrashuone on ensimmäisestä kerroksesta ullakolle jatkuva yhtenäinen tila. Porrashuoneessa on mosaiikkibetoninen, kaksisyöksyinen porras sekä mosaiikkibetoniset porrastasanteet. Kolmannen kerroksen ja ullakon väliset porraskelmat ovat betonia. Porrastasanteelta on kulku kahteen asuntoon kaikissa kerroksissa.

Porrashuoneen katto ja seinät on rapattu ja maalattu. Porrashuoneiden seinäväritys mukailee alkuperäistä tyyliä. Seinillä on puolikorkea harmaa maalipinta, jonka yllä on tummanharmaa koristeraita.

Mosaiikkibetonisten portaiden etenemän reuna on hieman ulkoneva. Porrassyöksyn alapinta on tasainen ja maalattu valkoiseksi. Portaan keskellä on mustaksi maalattu metallikaide, jossa on neliöprofiiliset pinnat. Pinnajuurissa on neliön muotoinen jalusta. Pinnakaiteen päällä on tumman petroolin värisiksi maalattu puinen, koverrettu käsijohte. Seiniin on kiinnitetty tumman petroolin värisiksi maalatut, puiset käsijohteet, joissa on pyöreä profiili. Käsijohteet on kiinnitetty seinään metallisin kiinnikkein, jotka ovat arviolta 1960-luvulta.

Porrashuoneissa on suorakaiteen muotoisia kaksipuitteisia puuikkunoita, joissa on valkoiseksi maalatut, muuratut ikkunapenkit. Ikkunat ovat kuusiruutuisia, ja ne esiintyvät yhden ja kahden päällekkäisen ikkunan sarjoissa. Ylin porrastasanne kulkee porrashuoneen ikkunan kohdalla, ja tasanteessa on lovi. Porrashuoneiden ikkunat ovat mahdollisesti alkuperäiset.

Porrashuoneissa olevat parvekkeen ovet on uusittu alkuperäistä mallia mukaillen. Ovet ovat yksilehtiset, puiset nelipeili-ovet, joiden ylin peili on lasia. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan.

Asuntojen kerrostaso-ovet ovat uusittuja laakaovia, joissa on uudet vetimet, lukitukset ja ovipumput. Ovien yläpuoliset puoli-kaari-ikkunat on purettu. Ovet on maalattu siniharmaaksi muiden ulko-ovien tapaan. Sisempi ullakolle vievistä ovista on oletettavasti alkuperäinen metalliovi.

↑ Porrashuoneen tilalahmo on säilynyt alkuperäisenä.

Rakennus A

YHTEISTILAT

Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on yhteiskäytössä oleva ruokasali.

Ruokasali on pitkänomainen tila, joka on muodostettu kahdesta entisestä asuinhuoneesta purkamalla niiden välinen seinä. Salin katto ja seinät on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Salissa on siniharmaaksi maalattu puinen, profiloitu jalkalista sekä puinen, pyöreä mattolista. Tilassa on sinertävä muovimattolattia.

Ruokasalissa on kaksi ikkunaa, joissa on yhdeksänruuuiset kaksipuitteiset puuikkunat. Ikkunoiden puitteet ovat alkuperäiset. Ikkunoiden sivuosat on saranoitu sivuilta ja keskiosa ylhäältä. Ikkunoissa on pitkäsalvat. Paksu ikkunapenkki on maalattu valkoiseksi. Ikkunoiden alla olevissa syvennyksissä on alkuperäiset 1930-luvun ripapatterit.

Tilassa on kolme laakaovea ja kaksi puulasiovea, joissa on alaosassa yksi puupeili ja yläosassa kolme lasipeiliä. Keittiön johtavassa laakaovessa on pieni vertikaalinen ikkuna. Ovet on uusittu.

Tilan katossa on kookkaita ilmanvaihtokanavia. Jakelukeittiön vastaisella seinällä on uusi keittiökaluuste. Tilassa on pintaan asennettuja sähkövetoja sekä uusia valaisimia.

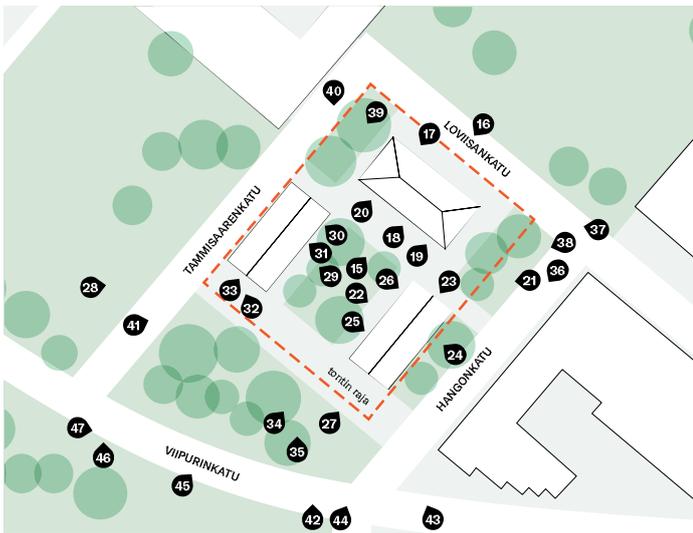
→ Ruokasalin sisäseinällä on kookas ilmanvaihtokanava. Tilan pintamateriaalit ovat 1990-luvulta.

→ Ruokasalin viereinen entinen asuinhuone on muutettu jakelukeittiöksi 1960-luvulla.

5.2 Ulkotilat

Kohteen julkisivut, pihapiiri ja kaupunkikuvallinen ilme on katselmoitu 24.01.2023. Katselmuksessa tehdyt havainnot ja niitä tukevat dokumentointivalokuvat on esitetty tässä kappaleessa.

↑ Ulkotilojen valokuvauspaikat on merkitty karttakaavioon.

Rakennus C

YLEISHAHMO

Rakennus C on suorakaiteen muotoinen, kolmikerroksinen rakennus, jossa on aumakatto. Rakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä koillisella, kadun puoleisella julkisivulla. Rakennuksen yleishahmo on säilynyt.

KATTO JA RÄYSTÄS

Rakennuksessa on punatiilinen aumakatto. Pihan puoleisella katon lappeella on viisikulmainen kattoikkuna, jonka päällä on metallinen spiira. Muilla katon lappeilla on pieniä kolmion muotoisia kattoikkunoita: Loviisankadun puoleisella lappeella kaksi ikkunaa ja kummallakin lyhyellä lappeella yksi ikkuna. Loviisankadun puolella katolla on puisia kattosiltoja ja -tikkaita.

Räystään alla on tiilimuurattu porrastus, joka on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Räystään reunassa on uusi vaaleanharmaa sadevesikouru.

JULKISIVUT

Julkisivut on rapattu ja maalattu vaaleankeltaiseksi. Rappauksen pinta on tasainen. Rappaus on paikoin halkeillut tai rapisut. Rappauksen vaaleankeltainen väri ei todennäköisesti ole alkuperäinen.

Luoteisen päätyjulkisivun keskellä on talotikas, joka vie katolle. Tikas on pyöreäprofiilista terästä, joka on maalattu valkoiseksi.

SOKKELI

Sokkeli on ladottu tasareunaisista graniittiharkoista. Sokkelissa on pieniä, neliruutuisia ikkunoita. Osassa ikkuna-aukoista on puinen, valkoiseksi maalattu tuuletusrilä. Ilmanvaihtoritilöiden yläpuolella on graniittiharkot.

SISÄÄNKÄYNNIT

Loviisankadun puolella on kaksi sisäänkäyntiä. Kummankin sisäänkäynnin yläpuolella on puolikaaren muotoinen syvennys ja muurattu vaakasuuntainen koristeaihe.

→ Pihapiirin vanhimman rakennuksen pääjulkisivu avautuu lounaaseen kohti sisäpihaa.

→ Loviisankadun puoleisella julkisivulla on kaksi sisäänkäyntiä, joiden yläpuolella on tuuletusparvekkeet.

Rakennus C

Kummallakin sisäänkäynnillä on siniharmaaksi maalattu puupaneeliovi, joka on uusittu. Oven yläosassa on matala vaakasuuntainen ikkuna, jossa on lankalasi. Oven alaosassa on potkupelti. Oven lukitus ja vetimet on uusittu.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kaksipuitteisia, sisään-sisään aukeavia puuikkunoita. Rakennuksen ikkunat on uusittu mahdollisesti 1960-luvulla. Ikkunoiden alla on kaltevat, vaaleanharmaat vesipellit.

Rakennuksessa on pystysuuntaisia kuusiruutuisia ikkunoita sekä kaksi neliruutuista porrashuoneen ikkunaa.

Toisen kerroksen ikkunoiden alla on yksinkertaiset muuratut koristeaiheet, jotka on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat syvemmällä seinärakenteessa kuin ylempien kerrosten ikkunat.

PARVEKKEET

Sisäänkäyntien yläpuolella on parvekkeet. Parvekelaattaa kiertää valkoiseksi maalattu metallinen pinnakaide. Kaiteen nurkissa on sipulin muotoiset koristenupit. Parvekelaatan alapinnan maali on lohkeillut. Laatan reunaan on kiinnitetty uusi suurimma. Parvekkeille vievät ovet ovat puisia lasipariovvia, jotka ovat alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuja. Pariovien alaosassa on kaksi puupeiliä ja yläosassa kolmiruutuinen ikkuna. Ovet on maalattu siniharmaiksi.

TALOTEKNIikka

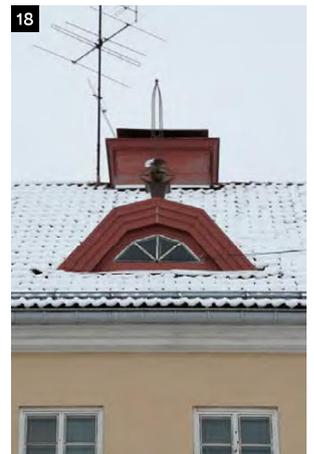
Katolla on kolme alkuperäistä savupiippua ja televisioantenni. Savupiippujen punertava pellitys on uusittu. Julkisivuilla on alkuperäisiä ilmanvaihtoritilöitä. Kaakkoisella julkisivulla ensimmäisessä kerroksessa on yksi uudempi, suuri ilmanvaihtoritilä.

→ Sisäänkäyntien yläpuolella on puolikaaren muotoiset syvennykset, joiden alla on muurattu, valkoiseksi maalattu vaakasuuntainen koristeaihe.

→→ Katon lounaisella lappeella on viisikulmainen kattoikkuna, jonka yläpuolella on metallinen spiira.

→ Toisen kerroksen ikkunoita on korostettu ikkunoiden alapuolisilla vaakasuuntaisilla koristeaiheella.

→→ Rakennuksen kuusiruutuiset ikkunat on uusittu.

Rakennus B

YLEISHAHMO

Rakennus B on suorakaiteen muotoinen, kolmikerroksinen rakennus, jossa on harjakatto. Rakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä luoteisella, pihan puoleisella julkisivulla. Rakennuksen yleishahmo on säilynyt.

KATTO JA RÄYSTÄS

Rakennuksessa on punatiilinen harjakatto. Pitkillä julkisivuilla räystäään alla on kaareva porrastus, joka on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Muuratun räystäään loppuosa on käännetty päätyjulkisivulle. Muuraus on paikoin murentunut. Päätyjulkisivuilla ei ole räystäitä. Räystäään reunassa pitkillä julkisivuilla kulkee uusi vaaleanharmaa sadevesikouru.

→ Rakennus sijaitsee tontin kaakkoislaidalla Hangonkadun varrella.

JULKISIVUT

Julkisivut on rapattu ja maalattu vaaleankeltaiseksi. Rappauksen pinta on tasainen. Rappaus on paikoin halkeillut tai rapissut. Rappauksen alta pilkottaa paikoin vanhaa rappausta, jonka sävy on tummemman keltainen. Rappauksen vaaleankeltainen väri ei todennäköisesti ole alkuperäinen.

Rakennuksen päädyissä on koko kolmen kerroksen korkuiset pilasteriaiheet, joiden yläosassa on yksinkertaiset, valkoiseksi maalatut kapiteelit. Pilasterien välissä oleva valkoiseksi maalattu juokseva koira- kuvio on säilynyt.

Pihan puoleisen julkisivun keskellä on tikas, joka vie katolle. Tikas on pyöreäprofiilista terästä, joka on maalattu valkoiseksi.

SOKKELI

Sokkeli on ladottu tasareunaisista graniittiharkoista. Sokkelissa on ikkunoita, joiden yläpuolella on graniittiharkot. Ikkunoiden päälle on ruuvattu teräsverkot.

→ B-rakennuksen sisäänkännit sijaitsevat pihan puoleisella julkisivulla.

Rakennus B

SISÄÄNKÄYNNIT

Sisäpihan puolella on kaksi sisäänkäyntiä. Sisäänkäyntejä reunustaa terastirapattu, profiloitu kehys, jonka alaosa on graniittia. Sisäänkäyntien yläpuolella on metalliset, alkuperäiset kirjainlaatat.

Ulko-ovet ovat puisia nelipeiliöiviä, joiden ylin peili on lasia. Ovet ovat alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuja. Oven peileissä on profiloitu kehys. Ovet on maalattu siniharmaaksi. Oven lukitus ja vetimet on uusittu.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kaksipuitteisia, sisään-sisään aukeavia puuikkunoita. Rakennuksen ikkunat on uusittu mahdollisesti 1960-luvulla. Ikkunoiden alla on melko suorat ja lyhyet, vaaleanharmaat vesipellit.

Hangonkadun puoleisella julkisivulla on vaakasuuntaisia yhdeksänruutuisia ikkunoita, jotka on jaettu yksiruutuisiin yläpuitteisiin ja kaksiruutuisiin alapuitteisiin. Pihan puoleisella julkisivulla on kuusiruutuisia ikkunoita sekä yhteensä neljä kahdeksänruutuista porrashuoneen ikkunaa, kaksi kummassakin porrashuoneessa. Porrashuoneen alempien ikkunoiden alapuolella on muurattu, rapattu ja valkoiseksi maalattu vaakasuuntainen koristeaihe, jonka alla on kaksi matalaa pilasteriaihetta. Porrashuoneen ylempi ikkuna ja parvekkeen ovi on kehystetty yhtenäisellä, valkoiseksi maalatulla kehysaiheella.

Päätyjulkisivuilla on kolme neliön muotoista, yksiruutuista ikkunaa, jotka on kehystetty valkoiseksi maalatulla rappauksella. Kummankin päätyjulkisivun yläosassa on suuri kaari-ikkuna pilasteriaiheeseen yläpuolella. Kaari-ikkuna on alkuperäinen.

23

↑ Päätyjulkisivuilla olevien pilastereiden välissä on valkoiseksi maalattu, alkuperäinen juokseva koira- kuvio.

24

↑ Rakennuksen kadunpuoleiset ikkunat ovat yhdeksänruutuisia, kaksipuitteisia puuikkunoita.

25

↑ Pihan puoleisella julkisivulla olevat ikkunat ovat kuusiruutuisia.

26

↑ Sisäänkäynti on korostettu terastirapatuilla kehysaiheilla.

PARVEKKEET

Sisäänkäyntien yläpuolella on parvekkeet. Parvekkeella on valkoi-
seksi maalattu metallinen, yksinkertainen pinnakaide. Parveke-
laatan reunassa on metallinen lista. Laatan alapinnan rappaus ja
maali ovat lohkeilleet.

Parvekkeille vievät ovet ovat puisia peiliovia, jotka ovat
alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuja. Peilio-
vissa on kolme peiliä ja ikkuna oven yläosassa. Ovet on maalattu
siniharmaiksi.

TALOTEKNIikka

Katolla on kaksi leveää ja kaksi kapeaa alkuperäistä savupiip-
pua sekä televisioantenni. Savupiippujen punertava pellitys on
uusittu. Julkisivuilla on alkuperäisiä ilmanvaihtorilöitä. Koil-
lisella julkisivuilla ensimmäisessä kerroksessa on yksi uudempi,
suuri ilmanvaihtorilöitä.

↑ Päätyjulkisivun pilastereiden kapiteelit oli alkuperäisessä ratkaisussa
maalattu julkisivun sävyyn, ja vain juokseva koira-
kuvio oli maalattu valkoiseksi. Tuntematon kuvaaja, noin 1930, HKM.

27

↑ Nykyasussa koko koristeaihe kapiteeleineen on maalattu valkoiseksi.

Rakennus A

YLEISHAHMO

Rakennus A on suorakaiteen muotoinen, kolmikerroksinen rakennus, jossa on harjakatto. Rakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä luoteisella, pihan puoleisella julkisivulla. Rakennuksen yleishahmo on säilynyt. Rakennus muistuttaa yleishahmoltaan B-rakennusta.

KATTO JA RÄYSTÄS

Rakennuksessa on punatiilinen harjakatto. Katolla on neljä kapeaa ja kaksi leveää savupiippua. Savupiippujen punertava pellitys on uusittu.

Räystäään alla on kaareva porrastus, joka on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Räystäään reunassa kulkee uusi vaaleanharmaa sadevesikouru.

JULKISIVUT

Julkisivut on rapattu ja maalattu vaaleankeltaiseksi. Rappauksen väri on tummemman keltainen kuin pihapiirin muissa rakennuksissa. Rappauksen pinta on hierretty. Rappaus on paikoin halkeillut tai rapissut. Rappauksen vaaleankeltainen väri ei todennäköisesti ole alkuperäinen.

Rakennuksen päädyissä on koko rakennuksen korkuiset pilasteritaiheet, joiden yläosassa on yksinkertaiset, valkoiseksi maalatut kapiteelit. Pilasterien välissä oleva juokseva koira- kuvio on säilynyt.

Pihan puoleisen julkisivun keskellä on talotikas, joka vie katolle. Tikas on pyöreäprofiilista terästä, joka on maalattu valkoiseksi.

SOKKELI

Sokkeli on ladottu tasareunaisista graniittiharkoista. Sokkelissa on ikkunoita, joiden yläpuolella on graniittiharkot.

Rakennuksen koillispuolella sokkelissa on myöhemmin lisätty, neliön muotoinen uloke, jonka päällä on vaalean harmaa ilmanvaihtokanava.

→ Korttelin nuorin A-rakennus sijaitsee Tammisaarenkadun varrella rajautuen Alppilan lukion tonttiin.

Rakennus A

SISÄÄNKÄYNNIT

Sisäpihan puolella on kaksi sisäänkäyntiä. Sisäänkäyntejä reunustaa betoninen profiloitu kehys, jonka alaosa on graniittia. Ulko-ovena on puinen nelipeiliövi, jonka ylin peili on lankalasia. Ovet ovat alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuja. Oven peileissä on profiloitu kehys. Ovet on maalattu siniharmaaksi. Oven lukitus ja vedin on uusittu.

Kellariin on lisätty uusi sisäänkäynti 1960-luvulla. Sisäänkäynti sijaitsee rakennuksen lounaisjulkisivulla.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kaksipuitteisia, sisään-sisään aukeavia puuikkunoita. Rakennuksen ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä, mutta osia ikkunoiden ulkopuitteista on uusittu arviolta 1960-luvulla. Joitakin ikkunoiden sisäpuitteita on uusittu myöhemmin, sillä niissä on lämpölasia. Ikkunoiden alla on melko suorat ja lyhyet, vaaleanharmaat vesipellit.

Tammisaarenkadun puolella on vaakasuuntaisia yhdeksänruutuisia ikkunoita, jotka on jaettu osiin yhdellä vaakapuitteella ja kahdella pystypuitteella. Pihan puoleisella julkisivulla on kuusiruutuisia ikkunoita sekä yhteensä neljä kahdeksanruutuista porrashuoneen ikkunaa, kaksi kummassakin porrashuoneessa. Porrashuoneen alempien ikkunoiden alapuolella on muurattu, rapattu ja valkoiseksi maalattu vaakasuuntainen koristeaihe, jonka alla on kaksi matalaa pilasteriaihetta. Porrashuoneen ylempi ikkuna ja parvekkeen ovi on kehystetty yhtenäisellä, valkoiseksi maalatulla kehysaiheella.

Kummallakin päätyjulkisivulla on kolme neliön muotoista, yksiruutuista ikkunaa, jotka on kehystetty valkoiseksi maalatulla rappauksella. Päätyjulkisivujen yläosassa on suuri kaari-ikkuna pilasteriaihkeen yläpuolella. Kaari-ikkuna on alkuperäinen.

→ Porrashuoneiden ikkunoita on korostettu valkoiseksi maalatulla kehyksellä sekä ikkunan alapuolisella, vaakasuuntaisella koristeaiheella, jonka alla on yksinkertaiset kapiteelit.

→ Sisäänkäyntejä on korostettu terastirapatuilla kehysaiheilla kuten B-rakennuksessa.

→ Rakennuksen lounaispuolelle on lisätty uusi kellarin sisäänkäynti 1960-luvulla.

→ Päätyjulkisivulla on allekkain kolme yksiruutuista neliönmuotoista ikkunaa.

Rakennus A

PARVEKKEET

Sisäänkäyntien yläpuolella on parvekkeet. Parvekelaattaa kiertää valkoiseksi maalattu metallinen, yksinkertainen pinnakaide. Parvekelaatan alapinnan rappaus ja maali ovat lohkeilleet. Parvekkeille vievät ovet ovat puisia peiliovia, jotka ovat alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuja. Peiliovissa on kolme peiliä ja ikkuna oven yläosassa. Ovet on maalattu siniharmaiksi.

TALOTEKNIikka

Katolla on kaksi leveää ja kaksi kapeaa alkuperäistä savupiippua sekä televisioantenni. Savupiippujen punertava pellitys on uusittu. Julkisivuilla on alkuperäisiä ilmanvaihtorilöitä. Koillisella julkisivulla ensimmäisessä kerroksessa on yksi uudempi, suuri ilmanvaihtorilä. Julkisivuun on kiinnitetty valonheittimiä ja valvontakameroita.

5.3 Pihapiiri ja kaupunkikuva

Kohteen pihapiiri ja kaupunkikuva on katselmoitu 24.01.2023. Katselmuksessa tehdyt havainnot on esitetty pääasiassa valokuvien ja kuvatekstein.

PIHAPIIRI

Rakennusten ja pihateiden keskelle jää suorakaiteen muotoinen, vihreä piha. Pihan muotopuutarhamaisuutta on korostettu Alppiharjun kaupunginosan ominaispiirreselvityksessä alueelle epätyypillisenä pihatyyppinä.⁶⁹ Rakennusten keskinäisessä asetelmassa on cour d'honneur -tyyppisen kunniapihan piirteitä, mutta kulku keskimmaiseen rakennukseen on kadun eikä pihan puolelta. Pihalle ei siis muodostu symmetristä kulkureittiä rakennukseen. Keskipihan muoto ja käyttö istutusalueena on säilynyt alkuperäisenä. Viheralueen reunoilla on korkeaksi kasvaneita syreneitä. Pihan keskellä kasvaa alppiruusupensaita sekä yksi lehtipuu. Pihalla on puinen keinu ja puinen pöytäryhmä. Viheralueen koillisreunalle on aseteltu kuusi neliön muotoista, betonista istutuslaatikkoa, jotka eivät kuulu pihan alkuperäiseen asetelmaan. Pihan keskellä on lipputanko. Pihapiiriin on sijoitettu lyhtyypylviäitä.

Tontilla kasvaa suuria puita katulinjojen suuntaisesti. Etenkin Hangonkadulla sekä Loviisankadun molemmissa kulmissa on säilynyt oletettavasti alkuperäisiä lehtipuita, kuten lehmuksia. Pysäköintipaikat on sijoitettu pieniin yksiköihin eri puolille tonttia. Keskipihan viheralue, tontin Loviisankadun puoleisten nurkkien korkea puusto ja alkuperäiset kulkureitit ovat säilyneet hahmotettavissa.

Tontti on rajattu harmaalla teräsrtiläidalla, jossa on kaksi porttia Hangonkadun puolella ja yksi portti Tammisaarenkadun puolella. Tontti on aidattu ilmakuviin perusteella viimeistään 1960-luvulla. Nykyisessä uudehkossa aidassa olevat portit sijaitsevat alkuperäisten sisäänkäyntien kohdalla. Viipurinkadun puoleisella tontin rajalla on lisäksi pensasaita, joka on ilmakuviin perusteella ollut paikallaan 1960-luvulta lähtien.

→ Korttelin lounaisosa on jätetty rakentamatta. Kolmen rakennuksen rajaama sisäpiha on luonteeltaan intiimi, muttei sulkeutunut.

→ Asuinkorttelin ja metsikköisen kadunvarsintontin välissä kulkee pensasaita.

⁶⁹ Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy ja Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson, 2018, 106-108.

Loviisankadun ja Tammisaarenkadun kulmassa sijaitseva, valkoiseksi maalattu puinen jätekatos on rakennettu vuonna 2010, eikä se kuulu pihan alkuperäiseen asetelmaan. Katoksen sijoituspaikka tontin laidalla ei häiritse kulkureittien tai keskipihan hahmottamista.

Viipurinkadun ja pihapiirin väliin jäävä tontti on rakentamatta. Kallioisella tontilla kasvaa havupuita. Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaisessa, Alppiharjuun keskittyvässä ominaispiirreselvityksessä Viipurinkatuun rajautuvan tontin puut on luokiteltu kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäväksi puuryhmäksi ja muut rakennusten ympärille istutetut lehtipuut kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäviksi puiksi. Yhdessä Alppilan kirkon eteläjulkisivun kanssa Hangonkadun pihapiirin avoin lounaisjulkisivu muodostaa merkittäväksi luokitellun kaupunkirakenteen reunavyöhykkeen.⁷⁰

↑ Hangonkadun varrella korttelin kaakkoispuolella sijaitsee vuonna 1957 valmistunut Alppilan kirkko.

↗ Alppilan lukio sijaitsee Loviisankadun päässä, Hangonkadun hoitokodista luoteeseen.

→ Kaikki kolme rakennusta näkyvät Hangonkadun ja Loviisankadun kulmasta katsottuna.

70 Maisema-arkkitehtitoimisto Näkömä Oy, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy ja Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson, 2018, 106–108.

↑ A-rakennuksen koillisestä päästä avautuu Loviisankadun suuntaan. Kuvassa oikealla jätekatos, joka on rakennettu vuonna 2010.

↗

↗ Tammisaarekadun varrella kasvaa suuria lehtipuita, jotka tuovat suojaa korttelin rakennuksille.

41

→ A-rakennus rajautuu tiiviisti Tammisaarekadun varteen.

↑ Viipurinkadun ja asuinkorttelin välissä oleva metsittynyt tontti puineen tuo suojaa Viipurinkadun liikenteeltä.

↗ Hangonkadun hoitokodin rakennukset A ja B etelän suunnasta kuvattuna.

KAUPUNKIKUVA

Alppiharjun ominaispiirreselvityksessä Hangonkadun kortteli on luokiteltu kaupunkikuvallisesti vaalittavaksi 1920–1930-luvun aluekokonaisuudeksi. Korttelin kaakkoispuolella Hangonkadun varteen rajautuu Museoviraston RKY-kohteeksi määrittelemä Alppilan kirkko (arkkitehdit Keijo Ström ja Olavi Tuomisto, 1957). Tuomisto osallistui Alppilan kirkon suunnittelukilpailuun Strömin kanssa työskennellessään Alvar Aallon toimistossa vuonna 1953. Toteutuneen rakennuksen lapekatteisessa massoittelussa ja valkoiseksi rapatussa tiilijulkisivussa voi nähdä yhtäläisyyksiä joidenkin Aallon 1950-luvun rakennusten, kuten Riihitiellä sijaitsevan Aallon oman ateljeen kanssa. Korttelin luoteispuolella sijaitsee Alppilan lukio (arkkitehti Helmi Pakkala-Väinölä, 1959).

→ Hangonkadun ja B-rakennuksen väliin jäävällä viheralueella kasvaa suuria lehtipuita.

↑ Rakennusten rajaama sisäpiha pilkottaa puiden lomasta Viipurinkadulle.

Alppilan yhteislyseoksi rakennettu rakennus katkaisee Loviisankadun keskeltä, ja levittäytyy ruutukaavasta poiketen kallioiden päälle kohti Porvoonkatua. Rakennus edustaa lähikortteleiden uusinta rakennuskantaa, ja se on tyyliltään lähempänä 1960-lukua.

Korttelin koillis- ja lounaispuoleisilla tonteilla ei ole rakennuksia. Koillispuolella Loviisankadun ja Porvoonkadun välissä on korkeahko, kalliainen alue. Lounaispuolella Viipurinkadun varrella oleva tontti on kalliainen, mutta matalampi ja metsäisempi. Tontilla kasvaa etenkin mäntyjä, jotka antavat melu- ja näkösuojaa Hangonkadun hoitokodin rakennuksille.

↗ Läheisen korttelin harjakattoiset asuinkerrostalot on rakennettu 1940-luvulla. Keskellä kuvaa on Alppilan lukio.

→ Näkymä Viipurinkatua pitkin kohti itää. Vasemmalla puiden takana pilkottavat hoitokodin rakennukset.

6. Yhteenveto

Hangonkatu 4 on Helsingin Alppilassa sijaitseva, vuosina 1924–1931 tuberkuloottisten perheiden asuintaloiksi valmistunut kolmen kolmikerroksisen rakennuksen kokonaisuus. Rakennukset on suunnitellut Helsingin kaupungin kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher, joka toimi kaupunginarkkitehtinä vuosina 1924–1941. Hangonkadun rakennukset olivat Taucherin ensimmäisiä töitä kaupunginarkkitehdin virassa. Rakennukset on suojeltu asemakaavassa sr-2-merkinnällä. Kyseessä ovat tietävästi Suomen ensimmäiset kivirakenteiset, varta vasten tuberkuloosipotilaiden asuinkäyttöön suunnitellut rakennukset.

Tuberkuloosipotilaiden asumiseen suuntautuneen käytön jälkeen Hangonkadun rakennukset ovat toimineet muun muassa päihdekuntoutus- ja vieroitushoitoyksikkönä. Nykyisin rakennukset ovat pääasiassa tyhjiillään.

Vuoden 1906 asemakaavassa Hangonkadun kohteen paikalle oli suunniteltu muodoltaan pitkänmallista, nykyisen Viipurinkadun suuntaista asuinkorttelia, joka rajautui lounaassa Alppipuistoon. Vuosien 1909 ja 1916 asemakaavoissa Hangonkadun kohteen paikalle oli suunniteltu lounaassa Viipurinkatuun rajautuvaa, katuun nähden poikittaista asuinkorttelia. Vuonna 1985 tontin ja Viipurinkadun väliin jäänyt kapea, rakentamaton viheralue vahvistettiin kaavassa istutetuksi korttelin osaksi.

Rakennuksille varattiin Hangonkadulta alun perin kaksi vierekkäistä tonttia. Neljännessä rakennuksesta laadittiin suunnitelmat 1930-luvun alussa viereiselle, nykyiselle Alppilan lukion tontille. Tämä saattaa kertoa halusta säilyttää auringonvalon pääsy Hangonkatu 4:n pihalle sekä havupuita kasvava viherkaistale Viipurinkadun varrella. Toisaalta ratkaisu voi perustua yksinkertaisesti siihen, että naapuritontilla rakentamiselle oli enemmän

tilaa. Vuoden 1925 Helsingin kartassa ja vuoden 1932 asemakaavassa Hangonkadun kortteli on jaettu kahteen tonttiin, eikä tontilla ei ole viheraluemerkintöjä. Tilanne säilyy asemakaavoissa ja kiinteistökartoissa samana 1940–1960-luvuilla.

Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaisessa, Alppiharjuun keskittyvässä ominaispiirreselvityksessä tonttia ympäröivät ja viereisellä vihertontilla sijaitsevat puut on luokiteltu kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäviksi. Yhdessä Alppilan kirkon eteläjulkisivun kanssa Hangonkadun pihapiirin avoin lounaisjulkisivu muodostaa merkittäväksi luokitellun kaupunkirakenteen reunavyöhykkeen.

Hangonkadun kortteleiden lisäksi tuberkuloosipotilaiden asuntoloille varattiin alueelta kolme muuta tonttia, mutta rakentaminen toteutui vain Hangonkadulla. Alppila oli siinä mielessä luonteva valinta, että kaupunginosassa oli Kotkankadulla sijainnut tuberkuloosipotilaiden asuntolajo ennen Hangonkatu 4:n rakentamista. Hangonkadun sijainti oli myös siinä mielessä otollinen, että sieltä tuli olemaan lyhyt matka Laaksoon rakennettavaan tuberkuloosisairaalaan.

Hangonkatu 4:n vapaasti seisovat rakennukset on sommiteltu siten, että ne muodostavat keskelleen yhdeltä sivulta avoimen, suorakaitteen muotoisen sisäänkäyntipihan ja pihapiirin. Keskeisin rakennus kääntää kuitenkin selkensä sisäpihalle, kartanorakentamiselle tyyppillisestä kunniapihasta poiketen. Tuberkuloosin hoidossa tyyppilliseen tapaan rakennukset on sijoitettu sisämaahan, aurinkoiselle, tuulilta suojaisalle ja kuivalle kalliotontille. Lähiympäristössä kasvoi keuhkosairauksien hoidossa hyödyllisiksi arvioituja havupuita. Piha on istutettua oleskelualueetta, ja rakennusten ympärille on istutettu lehtipuita.

Rakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan pohjoismaista klassisismia. Rakennuksista vanhimmassa on korkea ja jyrkkä aumakatto, kaksi muuta rakennusta ovat harjakattoisia.

Rakennusten ikkuna-aukotus on pääasiassa symmetristä. Rakennuksissa on tiilikate, rapatut ja maalatut julkisivut, luonnonkivisokkelit ja kahdessa rakennuksessa terastirapatut sisäänkäynnit. Julkisivukoristeissa on pohjoismaiselle klassisismille tyyppillisiä pelkistettyjä aiheita, kuten pilastereita ja juokseva koira-koristeaiheita. A- ja B-rakennuksen päädyissä on suuret kaari-ikkunat ja C-rakennuksessa on kattoikkunoita.

Ulkotilojen osalta Hangonkadun rakennukset ovat säilyneet hyvin alkuperäistä vastaavassa asussa, lukuunottamatta rakennusten julkisivujen alkuperäistä väritystä, joka on ollut mahdollisesti joko valkoinen tai murrettu vihreä. Varmuutta alkuperäisestä julkisivuvärityksestä ei ole saatu. Alkuperäisiä ikkunoita on säilynyt etenkin A-rakennuksessa. Yleisellä tasolla rakennuksissa on sekä uusittuja että alkuperäisiä kunnostettuja ikkunoita.

Pihapiiri on pääosiltaan säilyttänyt alkuperäisen luonteensa, ja sen muotopuutarhaisuutta on korostettu epätyyppillisenä pihatyyppinä Alppiharjun kaupunginosan ominaispiirreselvityksessä. Keskipihan viheralue, tontin Loviisankadun puoleisten nurkkien korkea puusto ja alkuperäiset kulkureitit ovat säilyneet hahmotettavissa. Rakennusten sisätilojen osalta alkuperäinen ilme on säilynyt parhaiten porraskäytävissä, joissa tehdyt muutokset koskevat lähinnä seinäväritystä sekä kahdessa rakennuksessa uusittuja kerrostaso-ovia. Muutoin sisätilojen pintamateriaalit on pääasiassa uusittu. C-rakennuksessa alkuperäiset kerrostasot ovat säilyneet. Kaikissa rakennuksissa on sekä alkuperäisiä että uusittuja välivoivia. Rakennusten alkuperäistä huonejakoa ja oviaukotusta on jonkin verran muutettu, mutta varsinkin vanhimmassa C-rakennuksessa tilajako on pitkälti säilynyt.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

Helsingin kaupunginarkisto, HKA.

Vanhjoja suunnitelmia, Helsingin kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat, Helsingin kaupungin tilastot.

Helsingin kaupunginmuseo, HKM.

Vanhjoja karttoja ja valokuvia.

Helsingin kaupungin rakennusvalvonta, RakVV.

Vanhjoja rakennuspiirustuksia.

Helsingin karttapalvelu, HKP.

Vanhjoja ilmakuvia, karttoja ja asemakaavoja.

Helsingin Sanomien Aikakone.

Vanhjoja Helsingin Sanomien artikkeleja.

Kansallisarkisto, KA.

Vanhjoja asemakaavoja.

Kansalliskirjasto, KK.

Vanhjoja sanomalehtiartikkeleja, Uusi Suomi.

Museovirasto, MV.

Vanhjoja valokuvia.

HISTORIALLISET KARTAT

12. kaupunginosan luoteisosien asemakaava, W. O. Lille, 1906, hyväksytty 1907. HKA.

Asemakaava 1932, lehti 44, sarja B, Helsingin kaupungin kiinteistökonttori, asemakaavaosasto, HKA.

Helsingfors med omgifningar utgifven år 1845 af ingenieuren och riddaren Claes Nyberg, HKM, Finna.

Helsingin asemakaava, Alex Lundström, 1909, Doria.

Helsingin kaupungin kartta, 1925, HKP.

Plan af Helsingfors jemte omgifning, utarbetad år 1880. C. H. Nummelin.

Plankarta öfver Helsingfors stad 1916. Utgifven af Mercurius Förlagsaktiebolag. KA.

Plan öfver Helsingfors 1906. Genomsedd och rättad af Stadsgeodeten, Ingeniör W. O. Lille. KA.

Senaatinkartta, 1870-luku. HKK.

Vuoden 1749 Pitäjänkartta. HKK.

Vuosien 1780–1782 rekognosointikartat. HKK.

MUUT LÄHTEET

Hackzell, K. (1988). *Viertotietä itään ja länteen. Helsingin vanhoja kortteleita* 3. 383 s. Sanoma Osakeyhtiö.

Harjula, M. (2007). *Terveysten jäljillä. Suomalainen terveyspolitiikka 1900-luvulla*. 168 s. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Heinonen, R. E. (2021). *Muistojen parantola. Halilan keuhkotautiparantola ja sen ylläpitäjä Robert Elmgren*. 84 s. Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura, Helsinki.

Helsingin kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat 1935, asia-numero 7, liite 1. Saatavilla: <<https://yksi.dise.fi/Yksa4/download/141670538068100/file/1fa226d0-31e5-4262-a5f9-11659881e26a/>>. [avattu 17.1.2023]

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto (2014). Ympärivuorokautisen vieroitushoitoyksikön tilat ja toiminta. Liite. Saatavilla: <<https://dsv.hel.fi/taatoset/media/att/esc/s39b6034797641c2a0191da45169396f9ds3623b.pdf>>. [avattu 13.1.2023]

Helsingin kaupungin tilasto I: Terveiden- ja sairaanhoito 12. 1921–1923.

Helsingin kaupungin tilasto I: Terveiden- ja sairaanhoito 14. 1927–1929.

Helsingin nimikirja ja suomalainen osoitekalenteri 1920.

Helsingin nimikirja ja suomalainen osoitekalenteri 1924.

Holmlund, B. (2006). *Oulunkylän kesäparantola*. Oulunkyläläinen 8.4.2006.

Liski, M., T. Perälä, M. Schalin, K. Karlsson, V. Protassova, L. Wartainen & L. Palmgren (2019). *Alppiharju. Ominaispiirteiden määrittäminen. Kanta-kaupungin asemakaavojen uudistaminen*. 115 s. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy, Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson.

Mäkinen, A. (2016). *Rakennuksia helsinkiläisille. Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1941*. 128 s. Helsingin kaupunginmuseo.

Mäkipentti, L. (2004). *Pitäjänmäen lastenkodin vaiheita*. <<https://pitajanmakimustelee.com/talojen-tarinoita/pitajan-maen-lastenkodin-vaiheita/>>.

Neuvonen P., Malinen M., Mäkiö E. (2002). *Kerrostalot 1880–1940*. Rakennustieto.

Nikula, R. (2006). *Taucher, Gunnar (1886–1941)*. Kansallisbiografia, SKS.

Paatela, M. (2003). *Sairaalarakennuksen kehitys*. 184 s.

Pieni tietosanakirja 1925–1928, 471–472. <<http://runeberg.org/pieni/2/0280.html>>.

Rosén, R., Heiniö, P., Soininen, G. & Unkila, E. (1968). *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia*. 709 s. Helsingin kaupungin julkaisuja N:o 19.

Piirto, H. (1991). *Miehet koeajalla tavallisiksi ihmisiksi*. Helsingin Sanomat. Saatavilla: <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003071885.html>>. [avattu 13.1.2023]

Savonen, S. (1931). *Keuhkotautikirja*. 202 s. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Stenius, O. (1969). *Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto*. Pro Helsingfors -säätii.

Waris, H. (1973). *Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkänsillan pohjoispuolelle*. 300 s. Weilin + Göös.

Rakennusluvut

Rakennusvalvontapalvelujen sähköisessä palvelussa Lupapiste Kaupassa on rakennuslupa-asiakirjoja ja piirustuksia vuoteen 2010 saakka. Luvat on aila esitetty kronologisessa järjestyksessä. Lupapiste Kaupassa on lisäksi muutamia ajoittamattomia arkkitehti-, kvv- ja iv-suunnitelmia.

1926

B-rakennuksen alkuperäiset rakennesuunnitelmat (16 kpl)

1931

A-rakennuksen alkuperäiset rakennesuunnitelmat (14 kpl)

1963

Rakennuslupatunnus: ke-691-C-63

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus B

Vahvistettu: 18.6.1963

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, Sakari Siitonen

Piirustukset: asemapiirros, pohjapiirustukset, leikkaus (5 kpl), kvv-suunnitelmia (7 kpl), kvv-suunnitelmia (12 kpl), iv-suunnitelmia (6 kpl)

1964

Rakennuslupatunnus: ke-0794-64-C

Toimenpide: uusi aita

Vahvistettu: 21.7.1964

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto

Piirustukset: asemapiirros, julkisivut, detalji (3 kpl)

1967

Rakennuslupatunnus: 12-687-C-67

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus A

Vahvistettu: 29.6.1967

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, Ossi Leppämäki

Piirustukset: asemapiirros, pohjapiirustukset, leikkaus (5 kpl), rakennesuunnitelmat (3 kpl), kvv-suunnitelmat (7 kpl)

1967

Rakennuslupatunnus: -

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus C

Vahvistettu: 1967

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonrakennusosasto

Piirustukset: kvv-suunnitelmat (6 kpl)

1991

Rakennuslupatunnus: 12-599-C-91

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus A

Vahvistettu: 23.4.1991

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, S. Koskinen

Piirustukset: asemapiirros, leikkaus, pohjapiirustukset (7 kpl), iv-suunnitelmat (11 kpl), kvv-suunnitelmat (8 kpl)

1993

Rakennuslupatunnus: 12-8-C-93

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus B

Vahvistettu: 19.1.1993

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, S. Koskinen

Piirustukset: asemapiirros, leikkaus ja pohjapiirustukset (7 kpl), kvv-suunnitelmat (12 kpl), iv-suunnitelmat (6 kpl)

1993

Rakennuslupatunnus: 12-2106-C-93

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus C

Vahvistettu: 10.8.1993

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, S. Koskinen

Piirustukset: asemapiirros, leikkaus ja pohjapiirustukset (7 kpl), kvv-suunnitelmat (11 kpl), iv-suunnitelmat (6 kpl)

2010

Rakennuslupatunnus: 12-2271-10-D

Toimenpide: peruskorjaus, rakennus C

Vahvistettu: 2.7.2010

Suunnittelija: Kari Leppänen Arkkitehdit oy

Piirustukset: asemapiirustus, pohjapiirustukset, leikkaus (4 kpl), kvv-suunnitelmat (5 kpl), iv-suunnitelmat (3 kpl)

JÄTEKATOKSET

2005

Rakennuslupatunnus: 12-3174-05-C

Toimenpide: uudisrakennus

Vahvistettu: 22.9.2005

Suunnittelija: Helsingin kaupungin rakennusvirasto

Piirustukset: asemapiirros, pohjapiirustus, leikkaus, julkisivut (3 kpl)

2010

Rakennuslupatunnus: 12-3415-10-C

Toimenpide: uudisrakennus

Vahvistettu: 9.11.2010

Suunnittelija: Kari Leppänen Arkkitehdit oy

Piirustukset: asemapiirros, pohjapiirustus, leikkaus, julkisivut, pihapiirustus (3 kpl)

